ଉନ୍ନତ ଗୋ-ପାଳନ

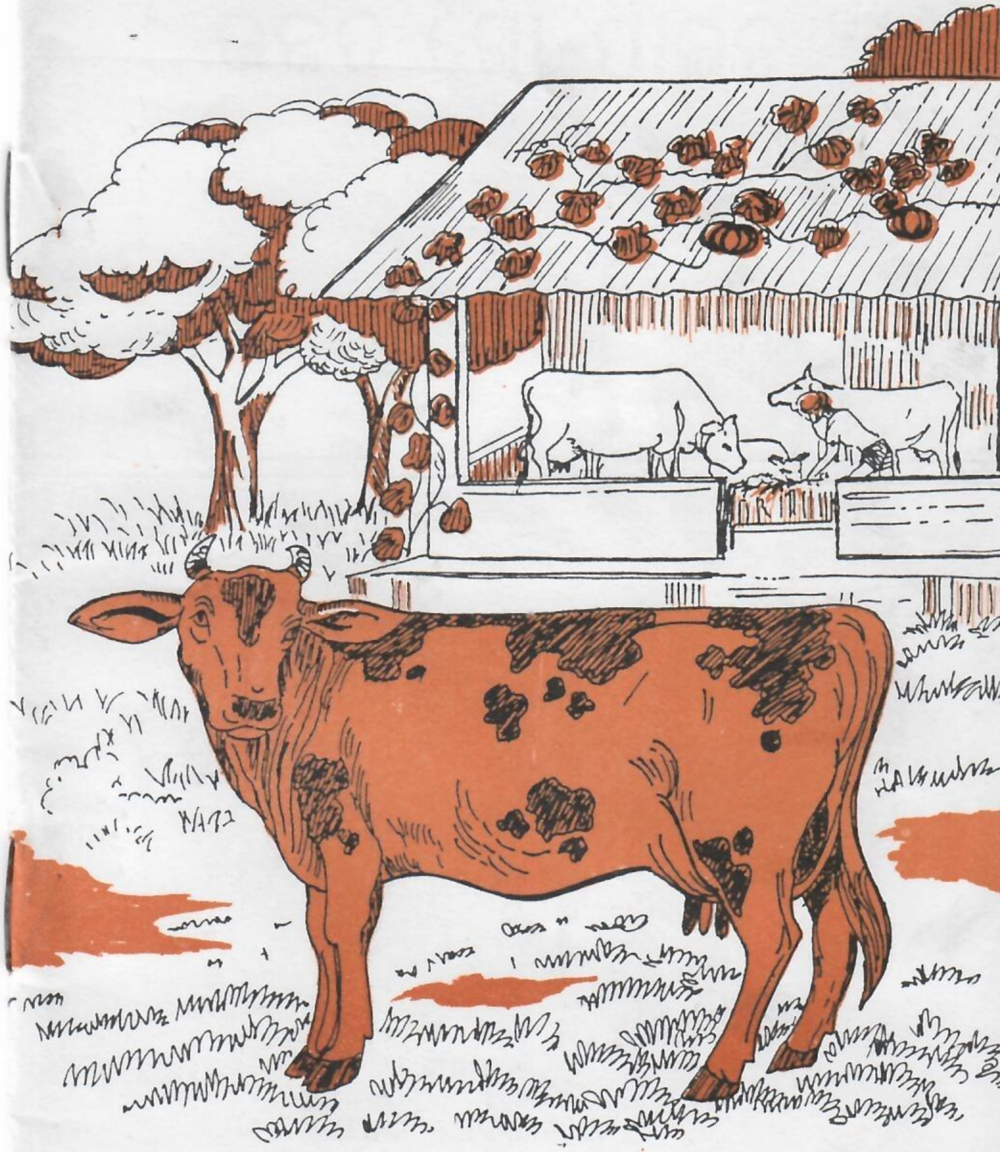

ସମ୍ବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥା, ପଶୁପାଳନ ଓ ପଶୁଚିକିତ୍ସା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ, ଓଡ଼ିଶା, କଟକ

ଉନ୍ନତ ଗୋ-ପାଳନ

ସଂପାଦନା

ଡାଃ. ସୁଭାଷ ଚନ୍ଦ୍ର ଚୌଧୁରୀ

ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ

ପ୍ରକାଶନା :

ସମ୍ବାଦ ସରବରାହ ସଂସ୍ଥା

ପଶୁପାଳନ ଓ ପଶୁଚିକିତ୍ସା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ

ଓଡ଼ିଶା, କଟକ - ୭୫୩ ୦୦୧

ଉନ୍ନତ ଗୋ-ପାଳନ

ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ରହୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକାଂଶ ହେଉଛନ୍ତି ଦିନ ମଜୁରିଆ, ନାମମାତ୍ର ଚାଷୀ ଏବଂ କ୍ଷୁଦ୍ରଚାଷୀ । ସେମାନଙ୍କର ଖୁବ୍ କମ୍ ଜମିବାଡ଼ି ଥାଏ କିମ୍ବା ଆଦୌ ନ ଥାଏ । ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ଅଧିକାଂଶ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଳସେଚନର ସୁବିଧା ନ ଥିବାରୁ ବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଫସଲ ହୋଇଥାଏ । ଏହାଛଡ଼ା ଜଳବାୟୁର ଅନିଶ୍ଚିତତା ଯୋଗୁଁ ବେଳେବେଳେ ଚାଷୀ ଭଲ ଫସଲ ଅମଳ କରିପାରେନାହିଁ । ତେଣୁ ଗୋ-ପାଳନ ପରି ଏକ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ଧନ୍ଦା କଲେ ଚାଷୀ ଗୁଜୁରାଣ ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଏ । ଲୋକମାନେ ଦେଶୀ ଜାତିର କମ୍ ଦୁଗ୍ଧ ଦେଉଥିବା ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଗାଈ ବଦଳରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକ ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ବା ଦୁଇଟି ସଙ୍କର ଜାତୀୟ ଗାଈ ପାଳନ ପାଇଁ ଆଗଭର ହେଲେଣି । ଗୋ-ପାଳନ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିଳ୍ପରେ ପରିଣତ ହେଲାଣି । ଏଥିଯୋଗୁଁ ବଡ ବଡ ସଙ୍କର ବା ଉନ୍ନତ ଗାଈ ଫାର୍ମମାନ ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ଦେଖାଦେଲାଣି ।

ଗୋରୁଙ୍କ ସଙ୍କରୀକରଣ

ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ତୁଳନାରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋରୁଗାଈ ସାଧାରଣତଃ ନିକୃଷ୍ଟ ଓ ଏମାନେ ଅଳ୍ପ ଦୁଗ୍ଧ ଦିଅନ୍ତି । ତେଣୁ ଆଜିକାଲି ସଙ୍କର ଗାଈ ହିଁ ବଳଦ, ଖତ ଓ ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ । ଆଗେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋରୁଙ୍କୁ କ୍ରମ ଉନ୍ନତ କରିବା ପାଇଁ ହରିୟାନା, ସିନ୍ଧୀ ଷଣ୍ଢମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା ।ଏବେ ରାଜ୍ୟରେ ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନ ସହସା ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ସଙ୍କର ଗୋରୁ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଉଛି । ଜର୍ସି, ହଲଷ୍ଟିନ୍ ଆଦି ବିଦେଶୀ ଷଣ୍ଢ ଓ ଆମ ଦେଶୀ ଗାଈଙ୍କ ସଙ୍ଗମଠାରୁ ଯେଉଁ ବାଛୁରୀ ଜନ୍ମୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ସଙ୍କର ବାଛୁରୀ କୁହାଯାଏ । ଆମ ରାଜ୍ୟରେ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ ପଦ୍ଧତିରେ ଗାଈମାନଙ୍କୁ ସଂଗମ କରାଯାଉଛି । ସେଥିପାଇଁ ଜର୍ସି ଷଣ୍ଢମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ କେନ୍ଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ରଖାଯାଇ ତାଙ୍କଠାରୁ ଶୁକ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଉଛି ଓ ହିମୀକରଣ କରାଗଲା ପରେ ତରଳ ଯବକ୍ଷାରଜାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହାକୁ ସଂରକ୍ଷଣ କରାଯାଉଛି । ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ସହ ମିଶିଥିବା ଏ ଶୁକ୍ରକୁ ହିମୀକୃତ ଭାବେ ବିଭିନ୍ନ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ପଠାଯାଉଛି ।

ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ ଓ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ

ଗୋଟିଏ ଗାଈଠାରୁ ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନର ପରିମାଣ ବାଛୁରୀ ଜନ୍ମର ବ୍ୟବଧାନ ଉପରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ନିର୍ଭର କରେ । ଏହା ୧୨ ରୁ ୧୪ ମାସ ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ହୋଇପାରେ । ଏହା କରିବାକୁ ହେଲେ, ଗାଈଟିର ଗରମ ସମୟ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଜାଣିବା ଦରକାର ଓ ଜାଣିବା ପରେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ପ୍ରଜନନ କରିବା ଦରକାର । ଗାଈ ପ୍ରାୟ ୨୧ ଦିନରେ ଥରେ ମାତ୍ର ଗରମକୁ ଆସିଥାଏ । ଯଦି ଥରେ ଗରମ ହେଲେ ପ୍ରଜନନ କରା ନ ଯାଏ, ତେବେ ଗାଈଠାରୁ ତା' ଜୀବନ କାଳରେ କମ୍ ଦୁଗ୍ଧ ମିଳିବ ଓ କମ୍ ବାଛୁରୀ ମଧ୍ୟ ମିଳିବ ।

ଗାଈ ଛଡ଼ାମାନେ ଅଢ଼େଇ ବା ତିନି ବର୍ଷ ବୟସ ବେଳକୁ ପ୍ରଥମେ ଗରମକୁ ଆସିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ସଙ୍କର ଛଡ଼ାମାନେ ଖୁବ୍ କମ୍ ବୟସରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୮ ମାସରୁ ୨୦ ମାସ ବୟସ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଗରମକୁ ଆସିଥାନ୍ତି ।

ଗାଈ ପ୍ରସବ କରିବାର ୬୦ ରୁ ୯୦ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଯଦି ଗରମକୁ ନ ଆସେ, ତେବେ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଚିକିତ୍ସା କରାନ୍ତୁ । ଗାଈର ଗର୍ଭପାତ ହୋଇଥିଲେ ଉକ୍ତ ଗାଈକୁ ଅନ୍ତତଃ ୬ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଜନନ ବିଶ୍ରାମ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ଗରମର ବୟସ

ଯେଉଁ ସମୟରେ ଗାଈ, ଷଣ୍ଢ ସହ ସଙ୍ଗମ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି, ତାହାକୁ ଗରମ ସମୟ କୁହାଯାଏ । ଗାଈର ଏହି ଗରମ ସମୟ ୧୮ ରୁ ୨୪ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥାଏ । ଗାଈର ଗରମ ଲକ୍ଷଣଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ଯେ, ସେ ପ୍ରଥମେ ଅସ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରେ; ହମ୍ବାଳେ, ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା କମିଯାଏ, ବାରମ୍ବାର ପରିସ୍ରା କରେ, କନକନ ହୋଇ ଅନାଏ । ଯୋନିଦ୍ୱାର ଫୁଲିଯାଏ, ଯୋନିଦ୍ୱାରରୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଲାଳ ପଡ଼େ, ବାରମ୍ବାର ଝାଡ଼ା ହୁଏ, ଦୁଗ୍ଧ ଦେବା ପରିମାଣ କମିଯାଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଗାଈ ବା ବଳଦ ବା ଷଣ୍ଢଙ୍କ ଉପରେ ଚଢ଼ିଯାଏ କିମ୍ବା ସେମାନେ ଚଢ଼ିଗଲେ, ସ୍ଥିର ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହେ । ଜଣେ ଚାଷୀଭାଇ ଏ ଲକ୍ଷଣକୁ ଭଲ ଭାବେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ଦରକାର । ଲାଜକୁଳା ଗାଈ ବା ମଇଁଷିମାନେ ଗରମ ଆସିଲେ ଗୋଠରୁ ଅଲଗା ରହିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ।

କେତେବେଳେ ଗାଈକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରଜନନ କିମ୍ବା କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ କରାଇବା ଉଚିତ୍ ?

ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ଗାଈ ଗରମକୁ ଆସିଥାଏ, ତେବେ ତାହାକୁ ଜଣେ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷା କରାଇ ଏ ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚିତ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ଏବଂ ତା'ପରେ ୧୨ ରୁ ୧୮ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାକୃତିକ କିମ୍ବା କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ କରାଇବା ଦରକାର । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଯଦି ଗାଈ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଗରମ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଏ, ତେବେ ତା' ପରଦିନ ସକାଳେ ଏବଂ ଯଦି ଗରମ ଲକ୍ଷଣ ସକାଳେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ତେବେ ସେହିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ କୃତ୍ରିମ କିମ୍ବା ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରଜନନ କରାଇବା ଉଚିତ । ସଂକର ଗାଈଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନ୍ତତଃ ୩ ଥର କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ କରାଇବା ଦରକାର ।

ଯଦି ଠିକ୍ ସମୟରେ ଗାଈକୁ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ କରାଯାଏ ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଗର୍ଭବତୀ ହେବ । ଯଦି ଡେରିରେ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ କରାଯାଏ, ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଲେଉଟାଇବ । କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନର ସୁବିଧା ହେଲା ଯେ ଅଧିକ ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନ ଥିବା ଷଣ୍ଢ ଶୁକ୍ରକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ । ପଶୁ ଚିକିତ୍ସାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ମାଗଣାରେ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ କରାଯାଇଥାଏ । ଯଦି କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ ସୁବିଧା ନଥାଏ, ତେବେ ଗାଈଟିକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରଜନନ କରାଇବା ଦରକାର ।

ଗର୍ଭ ପରୀକ୍ଷା

ପ୍ରାକୃତିକ ବା କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ କରାଇବାର ୨ ମାସ ପରେ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗାଈଟିର ଗର୍ଭ ପରୀକ୍ଷା କରାଇବା ଦରକାର ।

ଗାଈମାନଙ୍କର ଗର୍ଭାବସ୍ଥା ୨୮୫ ଦିନ । ବାଛୁରୀ ପ୍ରସବ କରିବା ପରେ ଗାଈ ପୁଣି ଥରେ ୬୦ ରୁ ୯୦ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଗରମକୁ ଆସିଥାନ୍ତି । ଛଡାଟି ପ୍ରଥମ ଥର ଗରମକୁ ଆସିଥିଲେ ପ୍ରଥମ ଗରମରେ କୃତ୍ରିମ/ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରଜନନ ନ କରାଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଗରମକୁ ଆସିଲେ ଏହା କରିବା ବିଧେୟ ।

ଗାଈ ବାରମ୍ବାର ଲେଉଟାଇବାର କାରଣ

ଗାଈ ପ୍ରତି ୨୧ ଦିନରେ ଥରେ ଗରମକୁ ଆସିଲେ, ତାହାକୁ ଗାଈର ଋତୁଚକ୍ର କୁହାଯାଏ । ତା'ପରେ ଗାଈକୁ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ ବା ପ୍ରାକୃତିକ ପ୍ରଜନନ କଲେ ଗାଈ ଗର୍ଭଧାରଣ କରିଥାଏ । କେତେକ ଗାଈ ଥରେ ଗରମକୁ ଆସିବା ପରେ ପ୍ରଜନନ କରାଗଲେ ଗର୍ଭଧାରଣ କରୁଥିବା ବେଳେ କେତେକ ଗାଈ ଦ୍ୱିତୀୟ ବା ତୃତୀୟ ଥର ଗରମକୁ ଆସି ଗର୍ଭଧାରଣ କରିଥାନ୍ତି ।

ମାତ୍ର କେତେକ ଗାଈ ଅନେକ ଥର ଗରମକୁ ଆସି ଗର୍ଭଧାରଣ ନ କଲେ ତାଙ୍କୁ ଲେଉଟାଣି ଗାଈ କୁହାଯାଏ । ଏପରି ହେବାର କାରଣ ଗୁଡିକ ହେଲା -

୧. ଗାଈର ପ୍ରଜନନ କ୍ଷମତା ଓ ନିରୋଗତା
୨. ଷଣ୍ଢ ଶୁକ୍ରର ଗୁଣାତ୍ମକ ମାନ
୩. ଗୋପାଳକର ଅନୁସୃତ ପ୍ରଜନନ ପଦ୍ଧତି
୪. କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନକାରୀର ପ୍ରଜନନ ପ୍ରଣାଳୀ

ତେଣୁ ଗାଈକୁ କୃତ୍ରିମ ପ୍ରଜନନ କରାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ଦିଗ ଗୁଡିକ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲେ ଓ ଗାଈକୁ ପଶୁଡାକ୍ତରଙ୍କଠାରେ ପରୀକ୍ଷା କରାଇଲେ ଗାଈର ବାରଂବାର ଲେଉଟାଇବା ଦୋଷ ଓ ସାମୟିକ ବନ୍ଧ୍ୟାତ୍ୱ ଦୂର ହୋଇ ପାରିବ ।

ଗର୍ଭବତୀ ଗାଈଙ୍କ ଯତ୍ନ

ପଶୁଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗାଈକୁ ପରୀକ୍ଷା କଲା ପରେ ଓ ଗାଈ ଗର୍ଭ ରହିଛି ବୋଲି ସ୍ଥିର ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା ପରେ, ଗାଈର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ପ୍ରସବ ତାରିଖ ଲେଖି ରଖନ୍ତୁ । ଗାଈ ଗର୍ଭବତୀ ହେବାର ୩ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ତାକୁ କୃମିନାଶକ ଔଷଧ ଦିଅନ୍ତୁ । ଗର୍ଭର ୬ ମାସ ବେଳକୁ ଗାଈକୁ ଅଲଗା ଗୁହାଳରେ ରଖନ୍ତୁ ଓ ଗର୍ଭସ୍ଥ ବାଛୁରୀର ଶାରୀରିକ ବୃଦ୍ଧିପାଇଁ ଗାଈକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଦିଅନ୍ତୁ । ପ୍ରସବର ଦୁଇ ତିନିମାସ ପୂର୍ବରୁ ଗାଈଠାରୁ ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁବା ବନ୍ଦ କରିଦିଅନ୍ତୁ । କାରଣ ପହ୍ନାକୁ ପୁଣି ଥରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ପାଇଁ ସମୟ ମିଳିବ । ଗର୍ଭାବସ୍ଥାର ଶେଷ ଆଡକୁ ଗାଈକୁ

ଅଯଥା ଉତ୍ତେଜିତ କିମ୍ବା ବ୍ୟିବ୍ରତ କରାନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏ ସମୟରେ ଗାଈକୁ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ସବୁଜ ଘାସ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ । ଏପରି କଲେ ଗର୍ଭରେ ଥିବା ବାଛୁରୀଟି ଠିକ୍ ଭାବରେ ବଢେ, ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଜନ୍ମନିଏ ଓ ତାକୁ ଅନ୍ଧାରକଣା ରୋଗ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ସମୟରେ ଗାଈକୁ ଅଧିକ ୧ କେ.ଜି. ଲେଖାଏଁ ପ୍ରତିଦିନ ସୁଷମ ଦାନା ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ପ୍ରସବ ସମୟରେ ଯତ୍ନ

ଯେତେବେଳେ ଗାଈଠାରେ ଅଶ୍ୱସ୍ତିର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଯାଏ ଓ ଯେତେବେଳେ ଯୋନିଦ୍ୱାରରୁ ଲାଳ ନିର୍ଗତ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଗାଈଟିର ପ୍ରସବ ସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ । ତେଣୁ ନଡା ବା କୁଟାର ବିଛଣା ବିଛେଇ ଦେବା ଦରକାର ଓ ଗାଈକୁ କୁଣ୍ଢାଇ ଦେବା ଓ ସଫାସୁତୁରା କରି ଦେବା ଦରକାର । କିନ୍ତୁ ଗାଈକୁ ଅଯଥା ବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ଅନୁଚିତ । ଯୋନିଦ୍ୱାରରୁ ବାହାରକୁ ଆସିଥିବା ପାଣିଥଳି (Water Bag) ଆପେ ଆପେ ଫାଟିଯିବା ପାଇଁ ଛାଡି ଦିଅନ୍ତୁ । ବାଛୁରୀର ଆଗ ଗୋଡ ପ୍ରଥମେ ବାହାରେ ଓ ଗୋଡ ଦୁଇଟି ଉପରେ ମୁଣ୍ଡଟି ଥାଏ ।

ବାଛୁରୀ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ପରେ ତା'ର ନାଭିକୁ ପେଟଠାରୁ ଏକ ଚାଖଣ୍ଡ ଛାଡି ଗୋଟିଏ ସୂତାରେ ବାନ୍ଧି ଦିଅନ୍ତୁ ଓ ସୂତାଠାରୁ ଅଧଇଞ୍ଚ ଛାଡି ବାହାରପଟୁ କାଟି ଦିଅନ୍ତୁ । ଏହାକୁ ବିଶୋଧିତ ଛୁରୀ, କଇଞ୍ଚି କିମ୍ବା ନୂଆ ବ୍ଲେଡ୍‌ରେ କଟାଯାଇପାରିବ । ଏହି କଟା ସ୍ଥାନରେ ଟିଂଚର ଅଫ୍ ଆୟୋଡିନ୍ (Tr. Iodine) ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ରୋଗ ସଂକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା କରାଯାଇପାରିବ ଓ ନାଭିଟି ଶୀଘ୍ର ଶୁଖିଯିବ । ଗାଈଟି ଯେପରି ଫୁଲ ବା ଭ୍ରୁଣାବନ୍ଧ (Placenta) ଖାଇ ନ ଯାଏ; ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଦରକାର । ପ୍ରସବ ପରେ ଗାଈଟିକୁ ଉଷୁମ ପାଣିରେ ସଫାସୁତୁରା କରିଦେବା ଉଚିତ ।

ଜନ୍ମପରେ ବାଛୁରୀଟି ଠିକ୍ ଭାବରେ ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ନେଉଛି କି ନା ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚିତ ହେବା ଦରକାର । ଯଦି ଦରକାର ପଡେ, ତେବେ ନାକକୁ ପୋଛି ଦିଅନ୍ତୁ । ଯଦି ଗାଈଟି ବାଛୁରୀକୁ ନଚାଟେ, ତେବେ ଛିଣ୍ଡା ଅଖା କିମ୍ବା ଛିଣ୍ଡା କନାରେ ବାଛୁରୀକୁ ପୋଛିଦେବା ଦରକାର । ନଚେତ୍ ବାଛୁରୀ ଦେହରେ ଅଳ୍ପ ଲୁଣ ବୋଳିଦେଲେ, ଗାଈ ବାଛୁରୀଟିକୁ ଚାଟିଥାଏ । ବାଛୁରୀଟି ଜନ୍ମ ହେବାର ଅଧଘଣ୍ଟାଏ ପରେ ଆପେ ଆପେ ଉଠିଥାଏ ଓ ଗାଈଠାରୁ ଦୁଗ୍ଧ ପିଇଥାଏ । ଯଦି ନ ଉଠେ, ତେବେ ତାକୁ ଉଠିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ ଓ ଗାଈଟିର ପହ୍ନା ଚିରରୁ ପ୍ରଥମେ ୨/୪ ଟୋପା ଦୁଗ୍ଧ ବାହାର କରି ଦେବା ପରେ ବାଛୁରୀକୁ ପିଇବାକୁ ଛାଡନ୍ତୁ । ଫୁଲ ବା ଭ୍ରୁଣାବନ୍ଧ (Placenta) ପଡିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଛୁରୀ ପିଇବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ସାଧାରଣତଃ ବାଛୁରୀଟିଏ ଜନ୍ମ ହେବାର ୩/୪ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ଫୁଲ ବା ଭ୍ରୁଣାବନ୍ଧ ଆପେ ଆପେ ଖସି ପଡିଥାଏ । ଯଦି ନ ପଡେ ତେବେ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କୁ ଡାକି ବାହାର କରିଦେବା ଦରକାର । ଗାଈକୁ ଶକ୍ତିଦାୟକ ଓ ସହଜରେ ହଜମ ହୋଇପାରୁଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଦେବା

ଉଚିତ । ତାହା ହେଲା : ଗୁଡ - ୫୦୦ ଗ୍ରାମ୍, ଶୁଣ୍ଠି - ୫୦୦ ଗ୍ରାମ୍, ଜୁଆର ଗୁଣ୍ଡ, ଚାଉଳ ଗୁଣ୍ଡ କିମ୍ବା ବାଜରା ଗୁଣ୍ଡ କିମ୍ବା ଗହମ ଗୁଣ୍ଡ - ୫୦୦ ଗ୍ରାମ୍ । ଉଲ୍ଲିଖିତ ଖାଦ୍ୟକୁ ରାନ୍ଧି ଖୁଆନ୍ତୁ ଓ ପ୍ରଚୁର ପାଣି ପିଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ଜନ୍ମ ପରେ ଯତ୍ନ

ଗାଈ ନିଜର ବାଛୁରୀକୁ ଚାଟିବାକୁ ଛାଡିଦିଅନ୍ତୁ । ଫୁଲ ପଡିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖନ୍ତୁ । ଗାଈ ଯେପରି ତାହା ଖାଇ ନ ଯାଏ, ଜଗନ୍ତୁ । ଗାଈକୁ ଶକ୍ତିପ୍ରଦ ଖାଦ୍ୟ ଖୁଆନ୍ତୁ । ଗୁଡ ସହ ଶସ୍ୟଗୁଣ୍ଡ ରାନ୍ଧି ଖୁଆନ୍ତୁ । ବାଛୁରୀଟି ମା' ଦୁଗ୍ଧ ଯେପରି ପିଏ ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତୁ । ପିଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଫୁଲ ପଡିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଯଦି ବାଛୁରୀ ଜନ୍ମର ୧୦ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫୁଲ ନ ପଡେ, ତେବେ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ନିଅନ୍ତୁ ।

ଗାଈର ଯୋନିଦ୍ୱାର ଭିତରକୁ ଆପଣ କେବେହେଲେ ହାତ ପୂରାନ୍ତୁ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ଏପରି କରିବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ କିମ୍ବା କୌଣସି ଓଜନ ବସ୍ତୁ ଝୁଲୁଥିବା ଫୁଲରେ ବାନ୍ଧନ୍ତୁ ନାହିଁ । କେବଳ ପଶୁଚିକିତ୍ସକ ହିଁ ଗାଈର କୌଣସି କ୍ଷତି ନ ଘଟାଇ ସହଜରେ ଫୁଲ ବାହାର କରିପାରିବେ । ଗାଈଠୁଁ ସବୁ ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ବାଛୁରୀ ପିଇବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଦୁଗ୍ଧ ଛାଡନ୍ତୁ । ଗାଈ ପହ୍ନାରେ ବେଶୀ କ୍ଷୀର ରହିଲେ ଗାଈକୁ ଥନହରା ରୋଗ ହୋଇପାରେ । ବାଛୁରୀ ଯଥେଷ୍ଟ କଷକ୍ଷୀର ଆବଶ୍ୟକ କରେ । ପ୍ରସବର ୧୦ ଦିନ ପରଠାରୁ ବା ବାଛୁରୀକୁ ଦୁଗ୍ଧ ଦେବା ପରିମାଣ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ୩ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କମାଇ ଦେବା ଦରକାର ।

ବାଛୁରୀ ପ୍ରସବ କରିବା ପରେ ଗାଈକୁ କୃମିନାଶକ ଔଷଧ ଖୁଆନ୍ତୁ । ଜନ୍ମର ୨ ସପ୍ତାହଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବାଛୁରୀକୁ ପ୍ରତି ୩ ମାସରେ ଥରେ କୃମିନାଶକ ଔଷଧ ଖୁଆନ୍ତୁ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ଥାନୀୟ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତୁ ।

ବାଛୁରୀ ପାଳନ

- ଗୋଟିଏ ନୂଆ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ବାଛୁରୀ, ଜନ୍ମ ହେବାର ୨ ଘଣ୍ଟା, ତାପରେ ୬ ଘଣ୍ଟା ଓ ତାପରେ ୧୨ ଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ମା'ର କଷକ୍ଷୀର ଖାଇଲେ ବିଭିନ୍ନ ରୋଗରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଥାଏ ଏବଂ ଏହି କଷକ୍ଷୀର ବାଛୁରୀର ପ୍ରଥମ ଝାଡା ବାହାରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।
- ବାଛୁରୀଟି ମା'କ୍ଷୀରବେଶୀ ଖାଇଲେ ଓ ଅପରିଷ୍କାର କ୍ଷୀର ଖାଇଲେ ରକ୍ତଝାଡା ହୁଏ । ଏହା ବାଛୁରୀର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କ୍ଷତିକାରକ ।
- ବାଛୁରୀ ମା'କ୍ଷୀର ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇଲେ, ତାକୁ ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ରସ୍ତୁତି ଦାନା ଦିଆଯାଏ । ତାହାହେଲା ଦୁଧ-୨୦୦ ମି.ଲି., ଧାତବ ମିଶ୍ରଣ-୧ ଗ୍ରାମ୍, ଅଣ୍ଡାର ଧଳା ଅଂଶ, ଭିଟାମିନ୍ ମିଶ୍ରଣ-୧ଗ୍ରାମ୍ । ଏହାକୁ ମିଶାଇ ଦିନକୁ ୩/୪ ଥର ଅନ୍ତତଃ ୪/୫ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିଅନ୍ତୁ ।

- ବାଛୁରୀକୁ ଚାରି ମାସ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଡା ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏହି ସମୟରେ କଞ୍ଚା ଘାସ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।
- ବାଛୁରୀମାନଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଯତ୍ନ ନେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନିକ ୫୦୦ ଗ୍ରାମ୍ କରି ଶରୀର ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଥାଏ । ସେମାନେ ୧ $^{1}/_{2}$ ବର୍ଷରେ ଯଦି ୨୭୦ କିଲୋ ଓଜନ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ପ୍ରଥମେ ଗରମକୁ ଆସନ୍ତି ।
- ଯଦି ବାଛୁରୀ ଦୁର୍ବଳ ଦେଖାଯାଏ, ତେବେ ତାର ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ସହ ତାର ଝାଡା ପରୀକ୍ଷା କରାଇ କୃମି ପାଇଁ ଚିକିତ୍ସା କରାନ୍ତୁ ।

  ବାଛୁରୀଙ୍କୁ ଅଲଗା ଗୁହାଳରେ ରଖନ୍ତୁ ।

ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବାଛୁରୀ ଦାନା ମିଶ୍ରଣର ଉପାଦାନ

ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବାଛୁରୀ ଦାନା (୧)	ଉପାଦାନ (ଶତକଡା)	ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବାଛୁରୀ ଦାନା (୨)	ଉପାଦାନ (ଶତକଡା)
ମକାଗୁଣ୍ଡ	୪୫	ନଡିଆ ପିଡିଆ	୧୦
ବାଦାମ ପିଡିଆ	୩୫	ବାଦାମ ପିଡିଆ	୩୫
ଶୁଖୁଆ ଗୁଣ୍ଡ	୮	ହଳଦିଆ ମକା	୨୫
ଗହମ ଚୋକଡ	୧୦	ଲୁସର୍ଣ୍ଣ ଗୁଣ୍ଡ	୬
ଖଣିଜ ମିଶ୍ରଣ	୨	ଶୁଖିଲା ଟେପିଓକା ଖଣ୍ଡ	୧୨
ମୋଟ	୧୦୦	ଖଣିଜ ମିଶ୍ରଣ	୨
		ଶୁଖୁଆ ଗୁଣ୍ଡ	୧୦
		ମୋଟ	୧୦୦

ପ୍ରତି ୧୦୦ କିଲୋ ମିଶ୍ରଣରେ ୦.୫ କିଲୋ ଲୁଣ ଓ ଖାଦ୍ୟପ୍ରାଣ କ, ଖ, ଘ ରୁ ୨୫ ଗ୍ରାମ୍ ମିଶାନ୍ତୁ ।

ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ଖୁଆଇବା ପ୍ରଣାଳୀ (୬ ମାସରୁ ଅଧିକ ବୟସରେ)

୬ ମାସ ବୟସ ବେଳକୁ (Rumen) ରୋମନ୍ଥିକା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହୋଇଥାଏ ଓ ସେତେବେଳେ ବାଛୁରୀମାନେ ବଡ ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ପରି ସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇପାରିବେ । ଭଲ ଭାବରେ ବଢିବା ପାଇଁ ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ବାଛୁରୀମାନଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ମୋଟାରୋଟା ଖାଦ୍ୟ ଦେବା ଦରକାର । ଭଲ ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଲେ ବାଛୁରୀମାନେ ଡେରିରେ ପ୍ରଜନନକ୍ଷମ ହୋଇଥାନ୍ତି । ବର୍ଷକରୁ ଅଧିକ ବୟସର ବାଛୁରୀମାନଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ମୋଟାରୋଟା ଖାଦ୍ୟ ଦେଲେ, ସୁଷମ ଦାନା କମ୍ ଦେବାକୁ ପଡେ ଓ ଏ ବାବଦ ଖର୍ଚ୍ଚ କମିଯାଏ ।

ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ବାଛୁରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ

ବୟସ (ମାସରେ)	ହାରାହାରି ଶାରୀରିକ ଓଜନ (କିଲୋରେ)	ସୁଷମ ଦାନା (କିଲୋରେ)	ଘାସ (କିଲୋରେ)
୬-୯	୭୦-୧୦୦	୧.୨୫-୧.୫	୫-୮
୯-୧୫	୧୦୦-୧୫୦	୧.୫-୨.୦	୮-୧୫
୧୫-୨୦	୧୫୦-୨୦୦	୨.୦-୨.୨୫	୧୫-୨୦
୨୦ ରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ	୨୦୦-୩୦୦	୨.୨୫-୨.୫	୨୦-୨୫

ଦାନାଗୁଡିକ ନାମଜାଦା କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ସୁଷମ ଦାନା ଭାବରେ ବଜାରରେ ବିକ୍ରୀ କରାଯାଉଛି । ମାତ୍ର ଏଥିରେ ଅଧିକ ଖାଦ୍ୟପ୍ରାଣ ଓ ଧାତବ ମିଶ୍ରଣ ମିଶାଇବାକୁ ପଡିବ ।

ବାଛୁରୀମାନଙ୍କୁ ଖୁଆଇବା ପ୍ରଣାଳୀ

ଗୋପାଳନରେ ସଫଳତା ଅନେକାଂଶରେ ବାଛୁରୀଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ପ୍ରଜନନକ୍ଷମ ବୟସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଳନ ପାଳନ କରିବା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ, ଯେପରିକି ସେମାନେ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ବଢିପାରିବେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ସଂଖ୍ୟା କମ୍ ହେବ । ବାଛୁରୀର ଜନ୍ମ ପରେ କଷକ୍ଷୀର ଖାଇବାକୁ ଦେବା ଦରକାର । କଷକ୍ଷୀର ହେଲା ଗାଈ ପ୍ରସବ କରିବାର ପରେ ପରେ ଯେଉଁ ଦୁଗ୍ଧ ବାହାରେ । ଏଥିରେ ରୋଗ ପ୍ରତିରୋଧକ ଜୀବାଣୁ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ଥାନ୍ତି ଓ ଏଥିରେ ପୁଷ୍ଟିସାର, ଲବଣସାର ଓ ଖାଦ୍ୟପ୍ରାଣ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଥାଏ । କଷକ୍ଷୀର ପ୍ରଥମ ଝାଡା ବାହାରି ଯିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବାରୁ ବାଛୁରୀ ଜନ୍ମ ହେବାର ୧/୨ ଘଣ୍ଟାଠାରୁ ୩ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ଏହାକୁ ଖୁଆଇବା ଦରକାର । ବାଛୁରୀମାନଙ୍କୁ ଜନ୍ମର ପ୍ରଥମ ୫ ରୁ ୭ ଦନି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (୧୦ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିଆଯାଇ ପାରେ) କଷକ୍ଷୀର ନିଶ୍ଚୟ ଭାବରେ ପିଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ଓ ତା'ପରେ କ୍ଷୀର ମନୁଷ୍ୟର ପାନୀୟ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇଥାଏ ।

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନବଜାତ ବାଛୁରୀକୁ ତା ମାଆଠାରୁ ଅନ୍ତତଃ ୫ ରୁ ୭ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯଥେଷ୍ଟ କଷକ୍ଷୀର ପିଇବାକୁ ଦେବା ଦରକାର ।

ଯେତେବେଳେ ବାଛୁରୀକୁ ଜନ୍ମରୁ ପହ୍ନା ତ୍ୟାଗ (Weaning) ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ୬ ସପ୍ତାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶରୀର ଓଜନର ୧/୧୦ ଭାଗ, ୭ ରୁ ୮ ସପ୍ତାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶରୀରର ଓଜନର ୧/୧୫ ଭାଗ ଓ ୩ ମାସ ବୟସରୁ ଶରୀର ଓଜନର ୧/୨୦ ଭାଗ ଦୁଗ୍ଧ ଖୁଆଇବା ଦରକାର । ଭଲ ଭାବରେ ହଜମ ହୋଇ ପାରୁଥିବା ଖାଦ୍ୟ : ଯଥା - ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବାଛୁରୀ ଦାନା (Calf Starter) ଉନ୍ନତ ଧରଣର ସବୁଜ ଘାସ ସହ ବାଛୁରୀଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବା ଦରକାର । ଯେତେବେଳେ ଜନ୍ମରୁ ପହ୍ନା ତ୍ୟାଗ (Weaning) ଅଭ୍ୟାସ କରା ନ ଯାଏ ଯାହାକି ସାଧାରଣତଃ ଚାଷୀମାନେ କରିଥାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ପହ୍ନାର ଦୁଇଟି ଚିର ନ ଛୁହିଁ

ବାଛୁରୀ ପିଇବାକୁ ଛାଡିଦେବା ଉଚିତ । ଗାଈକୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବାବେଳେ ବାଛୁରୀକୁ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ସୁଷମଦାନା ଓ ସବୁଜ ଘାସ ଖାଇବାକୁ ଦେବା ଦରକାର ।

ବଳଦମାନଙ୍କୁ ଖୁଆଇବା ପ୍ରଣାଳୀ

କୃଷିପ୍ରଧାନ ଭାରତରେ ବଳଦମାନଙ୍କର ଗୁରୁତ୍ୱ ରହି ଆସିଛି । ସେମାନେ ହଳ କରନ୍ତି, ଜମିରେ ପାଣି ମଡାନ୍ତି ଓ କୃଷି ଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ବଜାରକୁ ପରିବହନ କରିଥାନ୍ତି । ଭାରତର ହରିଆନା, ବିଂଝାରପୁରୀ ପ୍ରଭୃତି ଗୋଜାତି କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ । ତାଙ୍କଠାରୁ ଭଲ ବଳଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଗାଈମାନେ ଜର୍ସି ଗାଈ ତୁଳନାରେ ଅଳ୍ପ କ୍ଷୀର ଦିଅନ୍ତି । ତେଣୁ ଏମାନଙ୍କୁ ଦୁଗ୍ଧ ପାଇଁ ପାଳନ କଲେ ଲାଭଜନକ ହୋଇ ନଥାଏ ।

କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ବଳଦମାନଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ, କେଉଁ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କେତେ ସମୟର କାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ୪ ଘଣ୍ଟା ହଳ କରିବା କିମ୍ବା ୬ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶଗଡ ଟାଣିବା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ବଳଦର ସାଧାରଣ କାମ । ୬ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଳ କରିବା କିମ୍ବା ୮ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶଗଡ ଟାଣିବା ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ବଳଦ ପକ୍ଷରେ ଅଧିକ କାମ । ସାଧାରଣ କାମ ପାଇଁ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟକୁ ପାଳନ କରାଯିବା ଦରକାର । ଅଧିକ କାମ ପଡିଲେ ଆଉ ୦.୫ କିଲୋରୁ ୧ କିଲୋ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ସୁଷମ ଦାନା ଦେବା ଦରକାର । ଏହା କାମର ପ୍ରକାର ଓ ବଳଦର ଆକାର ଅନୁସାରେ କମ୍ ବେଶୀ ହୋଇପାରେ ।

ବଳଦଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ନିର୍ଘଣ୍ଟ

ଶାରୀରିକ ଓଜନ (କିଲୋରେ)	ସାଧାରଣ କାମପାଇଁ		ଅଧିକ କାମ ପାଇଁ	
	ସୁଷମ ଦାନା (କିଲୋରେ)	ସବୁଜ ଘାସ (କିଲୋରେ)	ସୁଷମ ଦାନା (କିଲୋରେ)	ସବୁଜ ଘାସ (କିଲୋରେ)
୩୦୦	୧.୫	୨୦.୨୫	୨.୦	୨୫.୩୦
୪୦୦	୨.୦	୨୫.୩୦	୨.୦	୩୦.୩୫

ସବୁଜ ଘାସର ଭୂମିକା

ଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ସବୁଜ ଘାସ ହିଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ । ଦିନକୁ ୩ ରୁ ୬ କେ.ଜି. ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଗ୍ଧ ଦେଉଥିବା ଗାଈ କେବଳ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ସବୁଜ ଘାସ ଦେଇ ପାଳନ କରିହେବ । ୬ ଲିଟରରୁ ଅଧିକ ଦୁଗ୍ଧ ଦେଉଥିବା ଗାଈମାନଙ୍କୁ ୩୦/୪୦ କିଲୋ ସବୁଜ ଘାସ ସହ ପ୍ରତି ୨ ଲିଟର ଅଧିକ କ୍ଷୀର ପାଇଁ ୧ କେ.ଜି. ଦାନା ଦିଅନ୍ତୁ । ଅନ୍ୟ ସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଘାସରୁ ମିଳୁଥିବା ପୁଷ୍ଟିସାର ହେଉଛି ସବୁଠୁ ଶସ୍ତା । ତେଣୁ ଗାଈମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତତଃ ଦୈନିକ ୩୦/୪୦ କିଲୋ ସବୁଜ ମିଶାମିଶି ଘାସ ଖୁଆନ୍ତୁ । ମିଶାମିଶି ଘାସ କହିଲେ ଧାନ୍ୟ ଜାତୀୟ ୧ ଭାଗ ଓ ରବି ଜାତୀୟ ୧ ଭାଗକୁ ବୁଝାଏ ।

ଗାଈମାନଙ୍କୁ ଖୁଆଇବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତୋଟି ଜାଣିବା କଥା

୧. ଗାଈମାନଙ୍କୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ଖାଇବାକୁ ଦେବା ଦରକାର ।

୨. ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଘାସ ଖୁଆଇଲେ ସୁଷମ ଦାନା ବଞ୍ଚାଯାଇପାରିବ । ୨୦ କିଲୋ ସବୁଜ ଘାସ କିମ୍ବା ୬ ରୁ ୮ କିଲୋ ମକାଜାତୀୟ ଘାସ ଦିନକୁ ଖୁଆଇଲେ ୧ କିଲୋ ସୁଷମ ଦାନା କମ୍ ଦିଆଯାଇପାରିବ ।

୩. ଶୁଷ୍କ ଦ୍ରବ୍ୟ ଧାରଣ ଭିତ୍ତିରେ (Dry matter content basis) ୧ କିଲୋ ନଡା ୪ ରୁ ୫ କିଲୋ ଘାସ ସହ ସମାନ ।

୪. ଖୁଆଇବାରେ ନିୟମିତତା ପାଳନ କରାଯିବା ଉଚିତ ।

୫. ଅଧିକ ଖୁଆଇବା କ୍ଷତିକାରକ ।

୬. ହଠାତ୍ ଖାଦ୍ୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ।

୭. ଶସ୍ୟକୁ କୁଟି ଗୁଣ୍ଡ କରି ଖୁଆଇବା ଉଚିତ୍ ।

୮. ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁବା ପରେ ଖଣି ଘାସ ଖୁଆଇବା ଦରକାର ।

୯. ସୁଷମ ଦାନା ଖୁଆଇବା ପୂର୍ବରୁ ତାହାକୁ ସାମାନ୍ୟ ପାଣିରେ ଓଦା କରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଖୁଆଇବା ଦରକାର ।

୧୦. ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣ ମୋଟାରୋଟା ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।

୨୫୦ କିଲୋ ଓଜନ ବିଶିଷ୍ଟ ଗାଈଙ୍କର ଦୁଇଟି ଅବସ୍ଥାରେ ପ୍ରତିଦିନର ଦାନା

ପଶୁର ପ୍ରକାର	ଯେତେବେଳେ ସବୁଜ ଘାସ/ ଖଣିଘାସ ପ୍ରଚୁର ମିଳୁଥାଏ		ଯେତେବେଳେ ନଡା ପ୍ରଧାନ ମୋଟାରୋଟା ଖାଦ୍ୟ ଦିଆଯାଏ		
	ସୁଷମ ଦାନା ମିଶ୍ରଣ (କିଲୋରେ)	ସବୁଜ ଘାସ (କିଲୋରେ)	ସୁଷମ ଦାନା ମିଶ୍ରଣ (କିଲୋରେ)	ସବୁଜ ଘାସ (କିଲୋରେ)	ନଡା ବା କୁଟା (କିଲୋରେ)
ପଡିଆ ଗାଈ	--	୨୫ ରୁ ୩୦	୧.୨୫	୩.୦	୬.୦
ଦୁଧିଆଳି ଗାଈ	ପ୍ରତି ୩ କେ.ଜି ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନରେ ୧ କିଲୋ ହିସାବରେ	୩୦	୧.୨୫+୧. କିଲୋ ପ୍ରତି ୩ କିଲୋ ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନ ହିସାବରେ	୫.୦	୬.୦

ଗର୍ଭବତୀ ଗାଈ	ଗର୍ଭର ୬ ମାସଠାରୁ ୧ କିଲୋ ହିସାବରେ ଓ ଦୁଗ୍ଧର ପରିମାଣ ଅନୁସାରେ ଅଧିକ ଦାନା	୩୦	୧.୨୫+୧ କିଲୋ ୬ ମାସ ଗର୍ଭଠାରୁ ଦୁଗ୍ଧ ଦେବାର ପରିମାଣ ଅନୁସାରେ ଅଧିକ ଦାନା	୫.୦	୬.୦

ପ୍ରତି ଅଧିକ ୫୦ କିଲୋ ଓଜନରେ ୨୫୦ ଗ୍ରାମ୍ ସୁକ୍ଷମ ଦାନା ଏବଂ ୦.୫ କେ.ଜି. ରୁ ୧ କେ.ଜି. ନଡା ଅଧିକା ଖୁଆଇବାକୁ ପଡିବ କିମ୍ବା ୩ ରୁ ୫ କିଲୋ ଅଧିକ ସବୁଜ ଘାସ ଖୁଆଇବାକୁ ପଡିବ ।

ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ଲାଗି ଶସ୍ତା ଖାଦ୍ୟ

ମଫସଲର ଚାଷୀଭାଇମାନେ କେବଳ ନଡା ଖୁଆଇ ଗୋରୁଗାଈ ପାଳିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ନଡା ଏକପ୍ରକାର ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର ତନ୍ତୁ ବହୁଳ ଖାଦ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଖାଇବା ଦ୍ୱାରା ଗୋରୁଗାଈଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ପୁଷ୍ଟି ସାଧିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହାକୁ ୟୁରିଆ ଓ ରାବଗୁଡ ଉପଚାର ଦ୍ୱାରା ଏହାର ଖାଦ୍ୟଗୁଣ ବଢାଇ ଖୁଆଯାଇପାରେ ।

ଏହା ଛଡା ନିମ୍ନପ୍ରକାର ଶସ୍ତା ଖାଦ୍ୟ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇପାରେ ।

ଆୟଟାକୁଆ : ଆୟଟାକୁଆରୁ କୋଇଲା ବାହାର କରି ତାକୁ ଶୁଖାଇ ଗୁଣ୍ଡ କରି ଖୁଆନ୍ତୁ । ଦୈନିକ ଅଧକିଲୋ ଗୁଣ୍ଡ ଖୁଆଇଲେ ଦାନାରେ ମକା ମିଶାଇବାକୁ ପଡିବ ନାହିଁ ।

ଜାମୁକୋଳି ମଞ୍ଜି : ଏହାକୁ ଶୁଖାଇ ଗୁଣ୍ଡ କରି ଖୁଆନ୍ତୁ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ମକା ବଦଳରେ ଦିଆଯାଇପାରେ ।

ତେନ୍ତୁଳି ମଞ୍ଜି : ଏହାକୁ ଶୁଖାଇ, ଢିଙ୍କିରେ ଗୁଣ୍ଡ କରି ପାଣିରେ ବତୁରାଇ ଖୁଆନ୍ତୁ । ୧ କିଲୋ ଦାନା ବଦଳରେ ଏଥିରୁ ଏକ କିଲୋ ଦିଆଯାଇପାରେ ।

ବାବୁଲ ଫଳ : ଏକ ଭାଗ ଗୁଣ୍ଡ ବାବୁଲ ଫଳ ସହ ଏକଭାଗ ପିଡିଆ ମିଶାଇ ଖୁଆନ୍ତୁ । ଏହା ଏକ କିଲୋ ଦାନା ସହ ସମାନ ।

ବିଲ ଚାକୁଣ୍ଡା ମଞ୍ଜି : କୋଳଥ, ବୁଟ, ବିରି ବଦଳରେ ପିଡିଆ ସହ ଖୁଆଯାଇପାରେ । ବିଲ ଚାକୁଣ୍ଡାକୁ ଫୁଲ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଖଣି ପକାଇ ସାଇଲେଜ୍ କରାଯାଇପାରେ ।

ମହୁଲ ଫୁଲ : ୧ କିଲୋ ମହୁଲ ଫୁଲ ବଦଳରେ ଅଧ କିଲୋ ଦାନା କମାଯାଇପାରେ ।

ଖରାଦିନେ ସଙ୍କର ଗାଈଗୋରୁଙ୍କ ଯତ୍ନ

★ ଖରାଦିନେ ଅଧିକ ଉତ୍ତାପ ଯୋଗୁଁ ସଙ୍କର ଗାଈମାନେ ବେଶୀ କଷ୍ଟ ପାଆନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଖରାରେ ବୁଲିବାକୁ ଛାଡନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

- ★ ସଙ୍କର ଗୋରୁଗାଈଙ୍କ ଗୁହାଳର ଉତ୍ତାପକୁ ୧୫ ରୁ ୨୦ ଡିଗ୍ରୀ ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ୍ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ରଖନ୍ତୁ । ଏଥିପାଇଁ ଗୁହାଳର ଝରକା ଓ କବାଟରେ ଅଖା ବାନ୍ଧି ପାଣି ସିଞ୍ଚନ୍ତୁ ।
- ★ ସଙ୍କର ଗାଈଙ୍କୁ ଦିନରେ ୨/୩ ଥର ଗାଧୋଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।
- ★ ଗୁହାଳକୁ ୨/୪ ଥର ସଫା କରନ୍ତୁ । ସଙ୍କର ଗାଈଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ସବୁଜ ଘାସ ଖୁଆନ୍ତୁ ।
- ★ ବଳଦମାନଙ୍କୁ ଖରାବେଳେ କାମ କରାନ୍ତୁ ନାହିଁ ।
- ★ ଖରାବେଳେ ସଙ୍କର ଗୋରୁଙ୍କୁ ଗୁହାଳରେ ନ ବାନ୍ଧି ଗଛ ଛାଇରେ ବାନ୍ଧନ୍ତୁ ।
- ★ ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ନିର୍ମଳ ଓ ଥଣ୍ଡା ପାଣି ପିଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ଖରାଦିନେ କ୍ଷୀରର ଯତ୍ନ

- ★ ଖରାଦିନେ ଦୁଗ୍ଧ ବୋତଲକୁ ଓସାରିଆ ପାଣି ପାତ୍ର ଭିତରେ ରଖନ୍ତୁ । ତା' ଉପରେ ଗୋଟିଏ ସଫା କନା ଘୋଡେଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।
- ★ ଗୋଟିଏ ଓସାରିଆ ପାତ୍ରରେ ଦୁଗ୍ଧ ରଖି ତହିଁରେ ଗୋଟିଏ ପତଳା କନା ଘୋଡାଇ ଦେଲେ ଜଳର ବାଷ୍ପୀକରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନୁସାରେ ଦୁଗ୍ଧ ଥଣ୍ଡା ରହିବ ।
- ★ ପୂର୍ବ ଦିନର ଦୁଗ୍ଧ ସହ ସଦ୍ୟ ଦୁଗ୍ଧ ମିଶାନ୍ତୁ ନାହିଁ ।
- ★ ଅଳ୍ପ କ୍ଷୀର ଥିଲେ ଫ୍ରିଜ୍‌ରେ ରଖନ୍ତୁ ।

ଚେହେରା ଅନୁସାରେ ଗୋରୁ ନିର୍ବାଚନ

ଶରୀରର ଗଠନ ଦେଖି ଗୋଟିଏ ପଶୁର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା ଜାଣି ହେବ । ଏଥି ସକାଶେ ପଶୁଟିର ଶରୀରର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶକୁ ଭଲ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବା ଦରକାର । ନିମ୍ନରେ ଭଲ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବାନ ପଶୁଟିର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶର ବିବରଣୀ ଦିଆଗଲା । ଯାହା ବିଚାରକୁ ନେଇ ପଶୁଟିଏ ବାଛି ହେବ ।

୧. (Gait)ଗୋଡ ବିନ୍ୟାସ – ଭଲ ଭାବରେ ଚାଲୁଥିବ ଓ ଛୋଟାଉ ନ ଥିବ ।
୨. ଚର୍ମ ଓ ଲୋମ – ମସୃଣ, ଚିକ୍କଣ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ଟିଙ୍କ ବା ଉକୁଣୀ ହୋଇ ନ ଥିବ ।
୩. ଆଖି – ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇଥିବ ଓ ନେଙ୍ଗରା ବୋହୁ ନ ଥିବ ।
୪. କାନ – ସବୁବେଳେ ଠିଆହୋଇ ରହିଥିବ ଓ ନେଙ୍ଗରା ବୋହୁ ନ ଥିବ ।
୫. ଶିଙ୍ଗ – ମସୃଣ ହୋଇଥିବ ।
୬. ଥୋମଣି – ଓଦାଳିଆ, କଳା ଓ ଥଣ୍ଡା ହୋଇଥିବ ।
୭. ମୁହଁ – ତଳକୁ ଓହଳି ନ ଥିବ ।
୮. ନାକ ପୁଡା – ଶିଙ୍ଗାଣି ବୋହୁ ନ ଥିବ ।

୯. କ୍ଷୁଧା – ସାଧାରଣ ଖାଇବା ଅଭ୍ୟାସ ।

୧୦. ରୋମନ୍ଥନ – ବିଶ୍ରାମ ସମୟରେ ରୋମନ୍ଥନ କରୁଥିବ ।

୧୧. ବକ୍ଷ (Thorax) – ଓସାରିଆ ହୋଇଥିବ ଓ ପଞ୍ଜରା ଅସ୍ଥି ଦେଖାଯାଉ ନ ଥିବ ।

୧୨. ପାର୍ଶ୍ୱ(Flank) – ଖାଲୁଆ ଦେଖାଯାଉଥିବ । ଯଦି ପୂରିଯାଇଥିବ, ତେବେ ପେଟରେ ଗ୍ୟାସ୍ କିମ୍ବା ଖାଦ୍ୟଗୁମା (Impaction) ହୋଇଛି ବୋଲି ଜଣାଯିବ ।

୧୩. ଦୁଗ୍ଧଶିରା – ରକ୍ତ ନାଡି ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଉଚିତ୍ (ପହ୍ନାର ଅଗରେ) ।

୧୪. ପହ୍ନା – ନରମ ଓ ସଞ୍ଜ ପରି ହୋଇଥିବା ଦରକାର । ଟାଣ ହେବା ଅନୁଚିତ ।

୧୫. ଚିର – ପହ୍ନାର ଚାରି କୋଣରେ ଥିବା ଉଚିତ୍ ଏବଂ ନରମ ଓ ମାଂସଳ ହୋଇଥିବା ଦରକାର ।

୧୬. କ୍ଷୀର – ପରିଷ୍କାର ହୋଇଥିବା ଦରକାର । ଏଥିରେ ରକ୍ତ, ପୂଜର ଖଦଡା ଦେଖାଯିବା ଅନୁଚିତ । ଏହା ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଅଳ୍ପ କେତେ ଟୋପା ଦୁଗ୍ଧକୁ ଗୋଟିଏ କଳା ଓସାରିଆ ବସ୍ତୁରେ ପକାଇଲେ ଯଦି ପହ୍ନା ଫୁଲା ରୋଗ ଥିବ, ତେବେ ଦୁଗ୍ଧରେ ଖଦଡା ଅଂଶ ଦେଖାଯିବ ।

୧୭. ଯୋନିଦ୍ୱାର – କୌଣସି ଲାଳ ବାହାରି ନ ଥିବ । ଲାଙ୍ଗୁଡର ଭିତର ଅଂଶ ଗୋବର ହୋଇ ନ ଥିବ । ଯଦି ହୋଇଥାଏ ତେବେ ଗାଇ ଦେହରେ କୌଣସି ରୋଗ ହୋଇଥିବାର ସନ୍ଦେହ ହେବ ।

୧୮. ଗୋବର – ଅଧିକ କଠିନ କିମ୍ବା ଅଧିକ ତରଳ ହୋଇ ନ ଥିବ । ଯଦି ଲାଙ୍ଗୁଡରେ ଗୋବର ଲାଗିଥାଏ ତେବେ ତରଳ ଝାଡା ହେଉଛି ବୋଲି ସନ୍ଦେହ ହେବ ।

୧୯. ମୂତ୍ର – ସଫା ହେବା ଉଚିତ । କୁଟା ରଙ୍ଗର ଦେଖାଯିବା ଦରକାର ଓ ଏଥିରେ କୌଣସି ଖଦଡା ଅଂଶ ନ ଥିବା ଉଚିତ୍ ।

୨୦. ବିବିଧ – ଦୁଧିଆଳୀ ଗାଈକୁ ତାର ୨ୟ ଛୁଆ ହେବା ପୂର୍ବରୁ କିଣିବା ଉଚିତ୍ । କାରଣ ବୟସ୍କ ଗାଈମାନେ ଅଳ୍ପ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଜନନକ୍ଷମ ରୁହନ୍ତି ।

ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଯତ୍ନ

ପରିଷ୍କାର ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନ

ଠିକ୍ ଭାବରେ କହିବାକୁ ଗଲେ 'ପରିଷ୍କାର ଦୁଗ୍ଧ'ର ସଂଜ୍ଞା ହେଉଛି ଯେ ଯେଉଁ ଦୁଗ୍ଧରେ କୌଣସି ବାହାର ଜିନିଷ; ଯଥା– ଜୀବାଣୁ, ଧୂଳି ଓ ମଳି ଯଦି ଥିବ, ସେପରି ଦୁଗ୍ଧକୁ ବାଦ୍ ଦେବା । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାବହାରିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଷ୍କାର ଦୁଗ୍ଧର ସଂଜ୍ଞା ହେଲା ଯେ ଯେଉଁ ଦୁଗ୍ଧ ଗୋଟିଏ ସୁସ୍ଥ ସବଳ ଗାଈଠାରୁ ଦୁହାଁ ହୋଇଥିବ, ସୁବାସିତ ହୋଇଥିବ ଏବଂ

ସେଥିରେ କୌଣସି ଧୂଳି ପ୍ରଭୃତି ନ ଥିବ ଓ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଜୀବାଣୁ ଥିବେ, ଯାହାକି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କ୍ଷତିକାରକ ହୋଇ ନ ଥିବ ।

ପରିଷ୍କାର ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନର ଗୁରୁତ୍ୱ

ଦୁଗ୍ଧ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଅପରିଷ୍କାର ଦୁଗ୍ଧ ଆହୁରି ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଖଟା ଓ ଦୁର୍ଗନ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁଗ୍ଧ ଓ ଲହୁଣୀ ସହଜରେ ବିକ୍ରୀ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଯଦିବା ଗୋପାଳକ ବିକ୍ରୀ କରିବାର କେବେ ସୁବିଧା ପାଏ, ତେବେ ଭଲ ଦୁଗ୍ଧକୁ ଯେତିକି ପଇସାରେ ବିକନ୍ତା, ଏଇ ଦୁଗ୍ଧକୁ ତାଠୁଁ ବହୁ କମ୍ ଦରରେ ବିକ୍ରୀ କରିଥାଏ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଅପରିଷ୍କାର ଦୁଗ୍ଧ ଓ ତହିଁରୁ ଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଗୁଣାତ୍ମକମାନ ଭଲ ଦୁଗ୍ଧ ଓ ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟଠାରୁ ନିକୃଷ୍ଟ ଧରଣର ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମାନର ଦୁଗ୍ଧ ଓ ଦୁଗ୍ଧଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ କେବଳ ଯେ ଅଧିକ ଅର୍ଥକାରୀ ତା ନୁହେଁ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ମଧ୍ୟ ଖିଆଯାଇଥାଏ । ଏହା ଫଳରେ ଗୋପାଳକର ବଜାର ଚାହିଦା ମଧ୍ୟ ବଢିଥାଏ । ଖାଉଟି ପ୍ରଥମରେ ନିକୃଷ୍ଟ ଗୁଣର ଦୁଗ୍ଧକୁ ନାପସନ୍ଦ କରୁଥିବା ସ୍ଥଳେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗୁଣର ଦୁଗ୍ଧର ବଜାରରେ ଚାହିଦା ବଢିଥାଏ ।

କେବଳ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିକୃଷ୍ଟ ଗୁଣର ଦୁଗ୍ଧକୁ ଖାଉଟୀ ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ, ଏଇଟା ଏକମାତ୍ର କାରଣ ନୁହେଁ । ନିକୃଷ୍ଟ ଗୁଣର ଦୁଗ୍ଧକୁ ବେଶୀ ସମୟ ରଖିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, କାରଣ ଏହା ଶୀଘ୍ର ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଦୁଗ୍ଧ ଯେତେ ପରିଷ୍କାର ରହିବ, ତାହା ସେତେ ବେଶୀ ସମୟ ନିଖୁଣ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିପାରିବ ।

ପରିଷ୍କାର ପରିସର - (ଅଗଣା ପ୍ରଭୃତି)

ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଗୁହାଳ ହୋଇଥିଲେ ଗାଈମାନେ ମଧ୍ୟ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ରୁହନ୍ତି । ଗୁହାଳର ଚଟାଣଟି ଜଳ ନିରୋଧକ (Waterproof) ହେବା ଦରକାର, ଯେପରିକି ଏହାକୁ ସହଜରେ ପରିଷ୍କାର ଓ ବିଶୋଧନ କରାଯାଇପାରିବ । ଗୁହାଳରେ ଗୋରୁଙ୍କ ପଛ ଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ୧୬ ଇଞ୍ଚ ରୁ ୧୮ ଇଞ୍ଚ x ୭ ଇଞ୍ଚ ଗଭୀରର ନଳା ଦରକାର ଓ ନଳାଟି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଗଡାଣିଆ ହୋଇ ପଦାକୁ ଯାଇଥିବା ଦରକାର । ଏହାଦ୍ୱାରା ଗୁହାଳରୁ ମୂତ୍ର ଓ ଗୁହାଳ ଧୂଆ ପାଣି ଭଲ ଭାବରେ ନିଷ୍କାସିତ ହୋଇପାରିବ । ଛାତ ଓ କାନ୍ଥ ସମତଳ ଓ ମସୃଣ ହେବା ଦରକାର । ଯେପରି ବୁଢିଆଣୀ ଜାଲ, ଧୂଳି, ଅଳିଆ ପ୍ରଭୃତି ସହଜରେ ଲାଗି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଆଲୋକ ଭଲଭାବରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରୁଥିବ ଓ ଭଲଭାବରେ ବାୟୁ ଚଳାଚଳ କରୁଥିବ । ଗୋଟିଏ ଗାଈ ପାଇଁ ୪ ବର୍ଗଫୁଟର ଝରକା ରଖିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ଝରକାରେ ମଶା, ମାଛି ନିରୋଧକ ଜାଲି ଲଗାଇଦେବା ଉଚିତ୍ । ଯଦି ଗୁହାଳଟି ଉତ୍ତର-ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗକୁ ତିଆରି କରାଯିବ, ତେବେ ସେଥିରେ ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡିପାରିବ ।

ଗୁହାଳରେ ସବୁବେଳେ କିଛି ପରିମାଣରେ ଧୂଳି ରହିବ ଓ ଗାଈ ଦୁହିଁବା ପୂର୍ବରୁ ଧୂଳି ବସିଯିବା ନିହାତି ଦରକାର । ସାଧାରଣ ଜଳ ସିଞ୍ଚା ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଗୁହାଳରେ ଜଳ ସିଞ୍ଚି ଦେଲେ

ଧୂଳି ବସିଯିବ । ଗାଈ ଦୁହିଁବାର ଘଣ୍ଟାଏ ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ନଡା, କୁଟା ବା ଘାସ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ । କାରଣ ଏହାଦ୍ୱାରା ଗୁହାଳରେ ଧୂଳି ଉଡିଥାଏ । ଧୂଳି ଉଡୁ ନ ଥିବା ସୁକ୍ଷମ ଦାନା ଦିଆଯାଇପାରେ, ଯାହାକି ଗାଈଟିକୁ ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁବାବେଳେ ଧୀର ସ୍ଥିର ଓ ଶାନ୍ତ କରି ରଖିଥାଏ । ଗାଁ ଗହଳିରେ ଗାଈ ଓ ମଇଁଷିମାନଙ୍କୁ ପରିଷ୍କାର ସ୍ଥାନକୁ ନେଇ ଦୁହାଁ ଯାଇପାରେ । ଗୁହାଳରେ ପାଣି ଛାଟି ସବୁ ସମୟରେ ଏହାକୁ ସଫାସୁତୁରା କରିବା ଦରକାର । ନଳାକୁ ମଧ୍ୟ ପରିଷ୍କାର ରଖିବା ଦରକାର ।

ମଶା, ମାଛି ଓ ଟିଙ୍କର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ କମେଇବା ପାଇଁ ଗୁହାଳକୁ ବାରମ୍ବାର ଚୂନ ଧଉଳା କରିବା ଦରକାର । ଛାତର ଭିତର ଭାଗକୁ ମଧ୍ୟ ଚୂନ ଧଉଳା କରିବା ନିହାତି ଦରକାର ।

ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବତୀ ଗାଈ

ପରିଷ୍କାର ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସୁସ୍ଥ ସବଳ ଓ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସଂକ୍ରମିତ ରୋଗ ନ ଥିବା ଗାଈ ବାଛିବା ଏକ ପ୍ରଧାନ ପଦକ୍ଷେପ । ଯକ୍ଷ୍ମା ଏପରି ଏକ ରୋଗ; ଯାହାକି ଦୁଗ୍ଧ ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟକୁ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଥାଏ । ଗାଈ କିଣିବା ବେଳେ ଗାଈଟି ଗର୍ଭପାତ ରୋଗ (Brucellosis) ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ କି ନୁହେଁ ତାହା ଭଲ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରି କିଣିବା ଉଚିତ୍ । କାରଣ ଏହି ରୋଗର ଜୀବାଣୁ ଦୁଗ୍ଧ ମାଧ୍ୟମରେ ଆସିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଦୁଗ୍ଧକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ରୋଗର ଜୀବାଣୁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରୁଥିବାରୁ, ଗାଈ କିଣିବା ପୂର୍ବରୁ ଗାଈକୁ ଭଲଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରି କିଣିବା ଉଚିତ୍ ।

ଗାଈର ଯେଉଁ ସବୁ ଅଂଶ ଦୁଗ୍ଧ ପାତ୍ର ଉପରକୁ ରହିଛି, ଅର୍ଥାତ୍ ପେଟ, ପହ୍ନା ପ୍ରଭୃତି ସେଗୁଡିକ ଜୀବାଣୁ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଥାନ୍ତି । ଗୋବର, ଛିଣ୍ଡା ଲୋମ, ବିଛଣା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାହାର ଜିନିଷ ମଧ୍ୟ ଦୁଗ୍ଧ ପାତ୍ରରେ ପଡିଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ତେଣୁ ଦୁହିଁବା ପୂର୍ବରୁ ଗାଈମାନଙ୍କୁ ସଫାସୁତୁରା କରିବା ଦରକାର । ପହ୍ନାର ଚାରିପାଖରେ ଥିବା ଲମ୍ବା ଲୋମଗୁଡିକୁ ଛୋଟ କରି କାଟିଦେବା ଦରକାର ।

ଗୋଟିଏ ଓଦା ବ୍ରସ୍‌ରେ ଗାଈର ପହ୍ନା ଓ ତା'ର ଚାରିକଡ ଏବଂ ଲାଙ୍ଗୁଡକୁ ଘଷି ସଫା କରିଦେବା ଦରକାର । ଲାଙ୍ଗୁଡ ଓ ପହ୍ନା କଡରେ ଏବଂ ପହ୍ନାଠାରୁ ଲାଙ୍ଗୁଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶରୀରାଂଶରେ ଲାଗିଥିବା ଶୁଖିଲା ଗୋବର ପ୍ରଭୃତିକୁ ପାଣିରେ ଧୋଇ କିମ୍ବା ପାଣି ମିଶା ବିଶୋଧକ ଔଷଧରେ ଧୋଇ ପରିଷ୍କାର କରିବା ଦରକାର । ଲାଙ୍ଗୁଡ ମୁଠା (ଲାଙ୍ଗୁଡ ଅଗରେ ଥିବା ଲୋମ)କୁ ପ୍ରଥମେ ପାଣି ପାତ୍ରରେ ବୁଡାଇ ରଖିବା ଦରକାର । ଏହା ଭଲଭାବରେ ଭିଜିଗଲା ପରେ ଏହାକୁ ଧୋଇ ସଫା କରିବା ଉଚିତ । ଏହାପରେ ଏହାକୁ ଗୋଟିଏ ସଫାକନାରେ ପୋଛି ଶୁଖାଇବା ଦରକାର । ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁବାର ୧୫ ମିନିଟ୍‌ରୁ ୩୦ ମିନିଟ୍ ପୂର୍ବରୁ ଗାଈଟିକୁ ଧୋଇବା ଓ ସଫାସୁତୁରା କରିବା କାମ ଶେଷ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ସଫାସୁତୁରା କଲାବେଳେ ମୁଖ୍ୟତଃ ପହ୍ନା ଓ ଚିରକୁ ସଫା କରିବା ଓ ଶୁଖିଲା ପରିଷ୍କାର କନାରେ ପୋଛିଦେବା ଦରକାର । ବିଶେଷତଃ ଚିର ଭିତରେ ଥିବା ଖୋଲା ଜାଗା ଓ ଚିରର

ରନ୍ଧ୍ରକୁ ସଫାକରି ପୋଛି ଦେବା ଦରକାର । ଟିପେ ପଟାସ ପାରମାଙ୍ଗାନେଟ୍‌କୁ ବାଲିଟିଏ ପାଣିରେ ମିଶାଇ ପହ୍ନା ଓ ଚିର ପ୍ରଭୃତି ଧୋଇବା ଦରକାର । (ଶୀତଦିନେ ପାଣି ସାମାନ୍ୟ ଉଷୁମ ହେଲେ ଭଲ) ।

ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଦୁହାଁଳି ଏବଂ ଦୁଗ୍ଧ କାରବାରକାରୀ

ଯକ୍ଷ୍ମା ବ୍ୟତୀତ ଆହୁରି କେତେକ ରୋଗ ମଧ ଦୁଗ୍ଧ ମାଧ୍ୟମରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ବ୍ୟାପିଥାଏ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୁହାଁଳିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା, ମାଛି ଦ୍ୱାରା ସଂକ୍ରମିତ ପାଣି ଓ ପାତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଦୁଗ୍ଧ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ ରୋଗଗୁଡିକ ଦୁଗ୍ଧ ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟାପିଥାଏ, ସେଗୁଡିକ ହେଲା କଲେରା, ଟାଇଫଏଡ ଏବଂ ଆରକ୍ତ ଜ୍ୱର (Scarlet fever) ପ୍ରଭୃତି । ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଗାଈ ଦୁହଁନ୍ତି, ସେମାନେ ବାହରକୁ ସୁସ୍ଥ ସବଳ ଓ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ ଦେଖାଯାଉଥିଲେ ମଧ ସେମାନେ ଏହି ଜୀବାଣୁଗୁଡିକର ବାହକ ହୋଇପାରିଥାନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରୋଗ ଜୀବାଣୁ ଦୁଗ୍ଧ ମାଧ୍ୟମରେ ସୁସ୍ଥ ଲୋକଙ୍କୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ଦୁହାଁଳିମାନଙ୍କୁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଡାକ୍ତରୀ ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବା ଦରକାର ।

ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହଁନ୍ତି, ସେମାନେ ଯେ କେବଳ ଭଲ ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହାଁଳି ହୋଇଥିବେ ତା ନୁହେଁ, ସେମାନଙ୍କର ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଭାବରେ ରହିବାର ଅଭ୍ୟାସ ଥିବ । ଦୁହାଁଳିମାନେ ଦୁହିଁବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କର ହାତ, ପାପୁଲି ଓ ଅଙ୍ଗୁଳି ପ୍ରଭୃତିକୁ ସାବୁନରେ ଧୋଇ, ଘଷି ପରିଷ୍କାର କରିବା ଦରକାର ଓ ଦୁହିଁବାପରେ ମଧ ସେହିପରି କରିବା ଦରକାର । ଅଙ୍ଗୁଳିର ନଖଗୁଡିକୁ କାଟିଦେବା ଦରକାର ଓ ସଫାସୁତୁରା ରଖିବା ମଧ ଦରକାର । ଦୁହିଁବାବେଳେ ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା ବାନ୍ଧିଲେ ବା ପଗଡି ଦେଲେ, ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଦୁଗ୍ଧରେ ପଡିଯିବାର ସମ୍ଭବନା ନ ଥାଏ ।

ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁବା ପୂର୍ବରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବଡ କଥା ମନେରଖିବା ଦରକାର । ପ୍ରତି ଚିରରୁ ଠୋପାଏ, ଦି ଠୋପା ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁବା ପୂର୍ବରୁ ପଦାକୁ ବାହାର କରିଦେବା ଉଚିତ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଚିର ମୁହଁରେ ଥିବା ଜୀବାଣୁ ବାହାରିଯିବେ । ଏହାକୁ କେବେହେଁ ଭୁଲିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଦୁଗ୍ଧକୁ ପଦାକୁ ନ ପକାଇ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ପାତ୍ରରେ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇପାରେ ଓ ସଂଗେ ସଂଗେ ବାହାରକୁ ନିଆଯାଇପାରେ । ପରେ ଏହି ଦୁଗ୍ଧକୁ ଘୁଷୁରିକୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ଦୁଗ୍ଧକୁ ନେଇ ପହ୍ନାଫୁଲା (Mastitis) ରୋଗ ହୋଇଛି କି ନା ତାହା ମଧ ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଠିକ୍ ଭାବରେ ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁବା ପ୍ରଣାଳୀ

ଠିକ୍ ଭାବରେ ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁବା ପ୍ରଣାଳୀ ହେଲା ଯେ, ହାତ ପୂରା ମୁଠାକରି ଓ ଶୁଖିଲା ହାତରେ ଗାଈ ଦୁହିଁବା । ହାତ ଶୁଖିଲା ରହିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ପହ୍ନା ଓ ଚିର ମଧ ଶୁଖିଲା ରହିବା ଦରକାର । ସବୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ଓ ପାପୁଲି ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁଲାବେଳେ, ଦୁହିଁବାରେ ଲାଗିବା ଉଚିତ୍ । ଦୁହିଁବାବେଳେ ପୂରା ଚିରଟିକୁ ମୁଠି ମଧରେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେପରି ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଡିକ ଏହାକୁ

ଘେରି ରହିଥିବେ । ବୁଢା ଆଙ୍ଗୁଳିଟିକୁ ଭିତର ଆଡକୁ ବଙ୍କା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । କାରଣ ଏହାର କଠିନ ଅଙ୍ଗୁଳି ଗ୍ରନ୍ଥିଗୁଡିକ ଚିରକୁ ଚାପି ଧରେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ଚିର ଫାଟି ଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ଚିର କିମ୍ବା ଅଙ୍ଗୁଳିଗୁଡ଼ିକୁ ଓଦା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ, କାରଣ ଏହାଦ୍ୱାରା ଚିର ଫାଟିଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ପ୍ରତିଥର ଦୁହିଁ ସାରିବା ପରେ ଚିରଗୁଡ଼ିକୁ ପୋଛି ଶୁଖାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ଚିରଗୁଡ଼ିକୁ ତଳଆଡକୁ ଟାଣି ଦୁହିଁବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଚିରଗୁଡ଼ିକୁ କ୍ରମାନ୍ୱୟରେ ଚାପା ଦେଇ ଓ ପୁଣି ଢିଲା କରି ଦୁହିଁବା ଉଚିତ । ଦୁହିଁବାର ଶେଷ ଆଡକୁ ଚିରକୁ ବୁଢା ଆଙ୍ଗୁଳି ଓ ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଜୋର୍‌ରେ ଧରି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଟାଣିଲେ ଦୁଗ୍‌ଧର ଶେଷ ଠୋପା ଚିରରୁ ବାହାରି ଆସିବ । ଏହାକୁ ଇଂରାଜୀରେ (Stripping) ନିଷ୍କାସନ କୁହାଯାଏ ।

ଦୁଗ୍‌ଧ ଦୁହାଁ ପାତ୍ର ଓ ଦୁଗ୍‌ଧ ସଂରକ୍ଷଣ

ଗାଈ, ଦୁହାଁଳି ଓ ଗୁହାଳ ବ୍ୟତୀତ ଗାଈ ଦୁହାଁ ପାତ୍ର ଏବଂ ଦୁଗ୍‌ଧ ସଂଗ୍ରହ ପାତ୍ର ଏବଂ ଦୁଗ୍‌ଧ ବ୍ୟବହାରର ପନ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଦୁଗ୍‌ଧର ସଂରକ୍ଷଣ ଗୁଣ ଓ ପୁଷ୍ଟିକାରିତା ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଏ । ତେଣୁ ଏସବୁର କିପରି ଯତ୍ନ ନେବାକୁ ହେବ, ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜାଣିବା ଦରକାର ।

ଦୁଗ୍‌ଧ ଦୁହାଁ ପାତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାତ୍ର

ଦୁଗ୍‌ଧ ଦୁହାଁ ପାତ୍ର - ଅଧିକାଂଶ ଅଳିଆ; ଯାହାକି ଦୁଗ୍‌ଧରେ ଦେଖାଯାଏ, ତାହା ଦୁଗ୍‌ଧ ଦୁହିଁବା ସମୟରେ ଦୁଗ୍‌ଧ ପାତ୍ରରେ ପଡିଯାଏ । ଯଦି ଅଣଓସାରିଆ ମୁହଁଥିବା ଦୁଗ୍‌ଧ ଦୁହାଁ ପାତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ, ତେବେ ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଜୀବାଣୁ ଓ ଅଳିଆ ଦୁଗ୍‌ଧରେ ଦେଖାଯାଏ । ମାତ୍ର ଯଦି ଓସାରିଆ ମୁଁ ପାତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ତେବେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଜୀବାଣୁ ଓ ଅଳିଆ ଦୁଗ୍‌ଧରେ ଦେଖାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଦୁଗ୍‌ଧ ଦୁହିଁବାବେଳେ ବାଲିଡି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ଏବଂ ଏହାର ମୁହଁ ଓସାରିଆ ଥିବାରୁ ସହଜରେ ଦୁଗ୍‌ଧ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଖୋଲା ପାତ୍ରରେ ଦୁହିଁବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ; କାରଣ ପହ୍ଲାରୁ, ଗୋଡ ଖୋଲରୁ କିମ୍ବା ଲାଞ୍ଜରୁ ସାମାନ୍ୟତମ ମଇଳା ପାତ୍ରରେ ପଡିଲେ କିମ୍ବା ପବନରୁ କିଛି ଅଳିଆ ପାତ୍ରରେ ପଡିଲେ ଏହା ଦୁଗ୍‌ଧରେ ମିଶିଥାଏ । ତେଣୁ ଓଳଣୀ ଥିବା ପାତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମୋଦନ କରାଯାଇଛି । ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ଏହା ବିଭିନ୍ନ ଆକାରର ହୋଇପାରେ । ଏହାର ମୁହଁ ଅଣଓସାରିଆ ଓ ଏହା ଲମ୍ବାଳିଆ ହୋଇଥିବା ଦରକାର । ତେଣୁ ଅଳ୍ପ ମଇଳା ପଶିପାରିବ । ଏହାର ମୁହଁ ୪ ଇଞ୍ଚରୁ ୮ ଇଞ୍ଚ ଓସାର ହେବା ଉଚିତ । ଏହା ପନ୍ଦ ମସୃଣ ହେବା ଦରକାର; ଯେପରି ଏହାକୁ ସହଜରେ ସଫା କରାଯାଇପାରିବ ।

ଦୁଗ୍‌ଧ ସଂରକ୍ଷଣ ପାତ୍ର

ଯେଉଁ ଦୁଗ୍‌ଧ ପାତ୍ରଗୁଡିକ ଠିକ୍ ଭାବରେ ସଫା ହୋଇ ନ ଥାଏ, ସେଥିରେ ବହୁତ ଜୀବାଣୁ ଥାଆନ୍ତି । ଭାରତରେ ସାଧାରଣତଃ ଅପରିଷ୍କାର ପାତ୍ରରେ ବଜାରରେ ଦୁଗ୍‌ଧ ବିକ୍ରି

କରାଯାଉଥିବାରୁ, ସେଥିରେ ବହୁ ଜୀବାଣୁ ଥାଆନ୍ତି । ଦୁଗ୍ଧ ପରିବହନ ପାଇଁ ଢାଙ୍କୁଣି ଥିବା ଆଲୁମିନିୟମ୍ ପାତ୍ର କିମ୍ବା ଷ୍ଟେନ୍‌ଲେସ୍ ଷ୍ଟିଲ୍ ପାତ୍ର ଯେଉଁଥିରେ ଆଇ.ଏସ୍.ଆଇ. ମାର୍କ ଥିବ, ତାହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ । ଯଦି ଟିଣ ବା କ୍ରୋମ୍ କଲେଇ କରା ଲୁହା ପାତ୍ର ଦୁଗ୍ଧ ପରିବହନ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ତେବେ ଦେଖିବା ଉଚିତ ଯେ ସେଥିରେ ଯେପରି କୌଣସି କଳଙ୍କି ଲାଗି ନଥିବ । ଦୁଗ୍ଧର ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ ଅନୁସାରେ ଦୁଗ୍ଧ ପାତ୍ରର ଆକାର ହେବା ଦରକାର ।

ଦୁଗ୍ଧ ପାତ୍ରକୁ ସଫାକରିବା ପ୍ରଣାଳୀ

ବ୍ୟବହାର ପରେ ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲ ଭାବରେ ସଫା କରନ୍ତୁ । ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରଥମେ ଭଲଭାବରେ ଥଣ୍ଡା ପାଣିରେ ଓ ତା'ପରେ କ୍ଷାର ଜାତୀୟ ଓ୍ୟାସିଂ ପାଉଡର ମିଶା ଗରମ ପାଣିରେ ବ୍ରସ୍‌ରେ ଭଲଭାବରେ ସଫା କରନ୍ତୁ । ତତ୍ପରେ ପ୍ରଚୁର ଥଣ୍ଡା ପାଣିରେ ଭଲଭାବରେ ଧୋଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ଜୀବାଣୁଗୁଡ଼ିକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ବାଷ୍ପ ବା କ୍ଲୋରିନ୍ ସଲ୍ୟୁସନରେ କିମ୍ବା ପାଣିରେ ପକାଇ ଓ ତାହାକୁ ୫ ରୁ ୧୦ ମିନିଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫୁଟାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଯଦି ଏହା ପ୍ରତିଦିନ କରିବା ସମ୍ଭବ ନ ହୁଏ, ତା'ହେଲେ ୨-୩ ଦିନ ବ୍ୟବଧାନରେ କରିବା ଦରକାର । ଧୋଇବା ପରେ ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲଭାବରେ ଶୁଖାଇବା ଉଚିତ । ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ତଳପଟ ଉପରକୁ ରଖି ଅର୍ଥାତ୍ ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଓଲଟାଇ ଖରାରେ ଅନ୍ତତଃ ୨-୩ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଖାଇବା ନିହାତି ଦରକାର ।

ଯେଉଁ ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଧୋଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା - ସୋଡ଼ିୟମ୍ ହାଇପୋକ୍ଲୋରାଇଟ୍ ଏବଂ କ୍ୟାଲ୍‌ସିୟମ୍ ହାଇପୋକ୍ଲୋରାଇଟ୍ । ଉତ୍କଟ ଗନ୍ଧ ଥିବା ରାସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଗାଁଗହଳିରେ ମିଳୁଥିବା ଅଙ୍ଗାର ବା ପାଉଁଶକୁ ଦୁଗ୍ଧ ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ସଫା କରିବାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କଲେ, ପାତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଭଲଭାବରେ ଧୋଇବା ଦରକାର ।

ଦୁହିଁବା ପରେ ଦୁଗ୍ଧର ବ୍ୟବହାର

ସଂଗ୍ରହ - ଯେଉଁଠି ଦୁଗ୍ଧ ପ୍ରତି ଗାଈଠୁଁ ଅଲଗା ଅଲଗା ପାତ୍ରରେ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ, ସେଠୁଁ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ଦୁଗ୍ଧ କାରଖାନା ବା ଖାଉଟିମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇବା ଆବଶ୍ୟକ । ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଏହାକୁ ପଠାଇବା ଦରକାର; କାରଣ ଗୁହାଳରେ ବା ଗୁହାଳ ବାହାରେ ବାଲ୍‌ଟି ପ୍ରଭୃତିରେ ଦୁଗ୍ଧ ବେଶୀ ସମୟ ରହିଲେ ଏହା ଜୀବାଣୁଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ସଂକ୍ରମିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଈର ଦୁଗ୍ଧକୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ପାତ୍ରରେ ଦୁଗ୍ଧ କାରଖାନାକୁ ପଠାଯାଇ ପାରିବ କିମ୍ବା ସବୁ ଦୁଗ୍ଧକୁ ଏକାଠି କରି ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ପଠାଯାଇପାରିବ ।

ଛାଣିବା - ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁଗଲା ପରେ ଓ ଦୁଗ୍ଧକୁ ସଂଗ୍ରହ ଗୃହକୁ ନିଆଗଲା ପରେ ତାହାକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଛାଣି ଥଣ୍ଡା କରିବା ଦରକାର । ଦୁଇଟି ବିଶୋଧିତ କନା ମଧ୍ୟରେ

ବିଶୋଧିତ ହୋଇଥିବା ତୂଳା ରଖି ସେଥିମଧ୍ୟରେ ଦୁଗ୍‌ଧ ଢାଳି ଛଣା ଯାଇପାରେ କିମ୍ବା ଏଥିପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ତିଆରି ଛଣାକନା (ମସ୍‌ଲିନ୍ କନା)ରେ ମଧ୍ୟ ଛଣା ଯାଇପାରେ । ଏହାକୁ ଗୋଟିଏ ଥର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ ଓ ପୁଣି ବିଶୋଧନ କରି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ । ଛାଣିବା ଦ୍ୱାରା ଦୁଗ୍‌ଧରେ ଥିବା ଅଳିଆ ପ୍ରଭୃତି ଅଲଗା କରାଯାଇଥାଏ ଓ ଦୁଗ୍‌ଧର ରଙ୍ଗ ସଫା ଦେଖାଯାଏ । ମାତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ଜୀବାଣୁ ବାହାର କରାଯାଇ ନ ପାରେ ।

ଥଣ୍ଡା କରିବା - ଖାଉଟିମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚିବାବେଳକୁ ଦୁଗ୍‌ଧରେ ବହୁତ ଜୀବାଣୁ ହୋଇଯାଇଥାନ୍ତି । ଏହାର କାରଣ ହେଲା ଯେ ଦୁଗ୍‌ଧକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଥଣ୍ଡା କରାଯାଇ ନ ଥାଏ ଓ ଭଲ ଭାବରେ ସଂରକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇ ନ ଥାଏ । ଦୁଗ୍‌ଧକୁ ଦୁହିଁବା ପରେ ପରେ ୫୦ ଡିଗ୍ରୀ ଫାରେନ୍‌ହିଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (୧୦୦ ଡିଗ୍ରୀ ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ୍) ଗରମ କଲେ ସେଥିରେ ଜୀବାଣୁଙ୍କର ଶୀଘ୍ର ବୃଦ୍ଧି ଘଟେ ନାହିଁ । ଯଦି ଦୁହିଁବା ଓ ପରିବହନ ମଧ୍ୟରେ ଅଳ୍ପ ସମୟର ବ୍ୟବଧାନ ଥାଏ, ତେବେ "ଉପରିଭାଗ ଥଣ୍ଡା କରିବା ଯନ୍ତ୍ର" (Surface Cooler) ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ପଡିଥାଏ । ଏହି ଯନ୍ତ୍ର ବିଭିନ୍ନ ନାମରେ ବଜାରରେ କିଣିବାକୁ ମିଳୁଛି । ଦୁଗ୍‌ଧ ପାତ୍ରକୁ ଗୋଟିଏ ବରଫ ପରି ଥଣ୍ଡା ପାଣି ପାତ୍ରରେ ରଖି ମଧ୍ୟ ଥଣ୍ଡା କରାଯାଇ ପାରିବ । (୪୦ ଡିଗ୍ରୀ ଫାରେନ୍‌ହିଟ୍ କିମ୍ବା କମ୍) ଏହି ପ୍ରଣାଳୀରେ ଦୁଗ୍‌ଧକୁ ଘଣ୍ଟାଏ ମଧ୍ୟରେ ୫୦ ଡିଗ୍ରୀ ଫାରେନ୍‌ହିଟ୍‌କୁ ଥଣ୍ଡା କରିବା ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟସାଧ ନୁହେଁ । ଯଦି ଉଲ୍ଲିଖିତ ଉପାୟଗୁଡିକ ସହଜରେ କରାଯାଇ ନ ପାରେ, ତେବେ ଖଣ୍ଡେ ଓଦାକନା ଦୁଗ୍‌ଧ ପାତ୍ରର ବାହାରପଟେ ବାନ୍ଧି ଦେବା ଦରକାର । କନାଟି ଓଦା ରହିଲେ ଓ ପାତ୍ରଟିକୁ ପବନ ବୋହୁଥିବା ଜାଗାରେ ରଖିଲେ, ବାୟୁ ମଣ୍ଡଳର ଥଣ୍ଡା ଯୋଗୁଁ ଦୁଗ୍‌ଧର ଉତ୍ତାପ ୨ ରୁ ୩ ଡିଗ୍ରୀ କମିଯିବ । ତେଣୁ ଦୁଗ୍‌ଧକୁ ନଷ୍ଟ ହେବାରୁ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ପାରିବ ।

କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ଦୁଗ୍‌ଧ କିମ୍ବା ଦୁଗ୍‌ଧ ପାତ୍ରକୁ ସିଧାସଳଖ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ରଖିବା ଅନୁଚିତ୍ ।

ଗୁହାଳ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା

ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ଯତ୍ନ ନେବାକୁ ହେଲେ ଭଲ ଗୁହାଳଟିଏ ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ସେମାନଙ୍କୁ ବନ୍ୟ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କ ଆକ୍ରମଣରୁ, ଚୋର ଭୟରୁ, ଖରାପ ପାଗରୁ ଓ ବିଭିନ୍ନ ରୋଗ କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିଥାଏ । ଖୋଲା, ପବନ ଯାତାୟାତ କରୁଥିବା, ସଫାସୁତୁରା ଓ ଶୋଇବାକୁ ଏବଂ ଛିଡାହେବାକୁ ଅଧିକ ଜାଗା ଥିବା ଗୁହାଳରେ ଗୋରୁ ରହିଲେ ସେମାନେ ଆନନ୍ଦରେ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଭାବରେ ରହିପାରନ୍ତି ।

ଗୁହାଳ

(କ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋରୁ ଶୋଇବା ଓ ଛିଡାହେବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଥିବା ଦରକାର । ଗୋଟିଏ ବଡ ଗାଈ ପାଇଁ ୪୦ ବର୍ଗଫୁଟ (୩.୫ ବର୍ଗମିଟର), ବାଛୁରୀ ପାଇଁ ୧୨

ବର୍ଗଫୁଟ (୧ ବର୍ଗମିଟର) ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଛଡା ପାଇଁ ୨୪ ବର୍ଗଫୁଟ (୨ ବର୍ଗମିଟର) ସ୍ଥାନ ଦରକାର ।

(ଖ) ଘରର କାନ୍ଥର ଉଚ୍ଚତା ୩.୨୫ ମିଟର ହେବା ଦରକାର । ଅଧିକ ବର୍ଷା ହେଉଥିବା ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ଘରର କାନ୍ଥର ଉଚ୍ଚତା ୨.୭୫ ମିଟର ଓ କାନ୍ଥଠାରୁ ବାରଣ୍ଡାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୦.୭୫ ମିଟର ହେବା ଦରକାର । ଘରର ଛାତ ଏଜବେଷ୍ଟସ୍ କିମ୍ବା ନଡାରେ କରାଯାଇପାରେ ।

(ଗ) ଘରର ଚଟାଣ ଆବଡାଖାବଡା ହେବା ଅନୁଚିତ୍ । ତଳ ପକ୍କା ହେଲେ ଭଲ । ଘର ନଳା ଆଡକୁ ସାମାନ୍ୟ ଢାଲୁ (୧.୪୦) ହେବା ଦରକାର । ଏହା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଘରର ଚଟାଣକୁ ସବୁବେଳେ ସଫାସୁତୁରା ରଖିବାକୁ ସୁବିଧା ହୁଏ ।

(ଘ) ଘରର କାନ୍ଥ ଚାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେବା ଅନୁଚିତ୍ । ଫାଙ୍କା ରହିଲେ ବାୟୁ ଓ ଆଲୋକ ଭଲ ଭାବରେ ଗୁହାଳରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ ।

(ଙ) ଗୋରୁର ମୁଣ୍ଡ ଆଡକୁ ଗୋଟିଏ ଖାଇବା କୁଣ୍ଡ ରହିବା ଦରକାର । ଏହି କୁଣ୍ଡର ଓସାର ୬୫ ସେ.ମି. ଓ ଗଭୀରତା ୨୦ ସେ.ମି. ଓ ବାଛୁରୀଙ୍କ ପାଇଁ ୩୦ ସେ.ମି. ରୁ ଅଧିକ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏପରି କୁଣ୍ଡ ହେଲେ ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ସୁବିଧା ହୁଏ ଓ ଅଳ୍ପ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ।

(ଚ) ଅନ୍ତତଃ ୪ ବାଲଟି ପାଣି ଧରିବା ଭଳି ଏକ ପାଣିକୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ରହିବା ଦରକାର । ଯଦି ଏପରି କୁଣ୍ଡ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ତେବେ ଖରାଦିନେ ୪ ଥର ଓ ଶୀତଦିନେ ଦୁଇଥର ଗୋରୁମାନଙ୍କୁ ପାଣି ପିଇବାକୁ ଦେବା ଦରକାର ।

(ଛ) ସ୍ଥାନୀୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ମିଳୁଥିବା ଉପକରଣରେ ଗୁହାଳ କଲେ ଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ହୋଇପାରିବ ।

ନୂଆ ଗୁହାଳ ଘର ତିଆରି

୧. ଯଦି ଚାଷୀ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଗୁହାଳ ଘର ତିଆରି କରୁଥାଏ, ତେବେ ଗାଈଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅନୁପାତରେ ତିଆରି କରିବା ଦରକାର ।

୨. ଗୁହାଳଟି ଉଚ୍ଚ, ନିଗିଡା ଓ ଶୁଷ୍କ ସ୍ଥାନରେ କରାଯିବା ଉଚିତ ।

୩. ଗୁହାଳ ଚାରିପାଖରେ ଗଛ ଥିବା ଦରକାର । ଗଛ ନ ଥିଲେ ଗଛ ଲଗାଇବା ଉଚିତ, ଯେପରି ଗୁହାଳ ତିଆରି ସରିବାବେଳକୁ ଗଛଗୁଡିକ ବଢିଯାଇଥିବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଗୁହାଳଟିରେ ଛାଇ ହୁଏ ଓ ଗୋରୁମାନେ ସୁବିଧାରେ ରହିପାରନ୍ତି ଓ ଖରାଦିନେ ଥଣ୍ଡା ରହେ ।

୪. ଚାଷୀ, ଘରର ଗୋଟିଏ କଡରେ ଚାଳ ବାହାର କରି ଗୁହାଳ କରିପାରିବେ ।

୫. ପାଖ କାନ୍ଥ ୧.୫ ମିଟର ଓ ବଡ କାନ୍ଥଟି ୨.୫ ମିଟର ଉଚ୍ଚ ହେବା ଉଚିତ । ଗୁହାଳର

ଓସାର ୩ ମିଟରରୁ କମ୍ ହେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଏଥିରୁ ୦.୭୫ ମିଟରରେ ଖାଦ୍ୟକୁଣ୍ଡ କରାଯିବା ଦରକାର । ଗୋଟିଏ ଗୋରୁ ପାଇଁ ଗୁହାଳର ଲମ୍ବ ୨.୫ ମିଟର ଓ ପ୍ରତି ଅଧିକ ଗୋଟିଏ ଗୋରୁପାଇଁ ଏହାର ଲମ୍ବ ଆହୁରି ଅଧିକ ୧.୫ ମିଟର ହେବା ଉଚିତ (ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ୩ ଗୋଟି ଗାଈ ପାଇଁ ଗୁହାଳର ଲମ୍ବ ୫.୫ ମିଟର ହେବା ଉଚିତ) ।

ଗୁହାଳକୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ରଖିବା ପ୍ରଣାଳୀ

୧. ମୂତ୍ର ଓ ଗୁହାଳ ଧୂଆ ପାଣି, ଗୁହାଳ ବାହାରେ ଥିବା ଖାଲରେ ସଂଗୃହୀତ ହେବା ଉଚିତ ।

୨. ଗୋବର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଳିଆ, ଦିନରେ ଅନ୍ତତଃ ଦୁଇଥର ପୋଛି ପରିଷ୍କାର କରିଦେବା ଦରକାର ।

୩. ସପ୍ତାହରେ ଅନ୍ତତଃ ଥରେ ଫିନାଇଲ୍ ପାଣିରେ (୨ କପ୍ ଫିନାଇଲ୍‌କୁ ୧ ଲିଟର ପାଣିରେ ମିଶାଇ) ଗୁହାଳକୁ ଧୋଇଦେବା ଦରକାର ।

୪. ମାସରେ ଅନ୍ତତଃ ଥରେ କୀଟନାଶକ ଔଷଧ (ଯଦି ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହରେ ଟିଙ୍କ ବା ଉକୁଣୀ ଥାଆନ୍ତି, ତେବେ ୧ ଭାଗରେ ୫୦୦ ଭାଗ ପାଣି ମିଶାଇ) ଲଗାଇବାର ୧ ଘଣ୍ଟା ପରେ ଗୋରୁଙ୍କୁ ଭଲ ଭାବରେ ଗାଧୋଇଦେବା ଦରକାର ।

୫. ଯଦି ଗୋରୁମାନେ ବାହାରକୁ ଛଡା ନ ଯାଇ ଗୁହାଳରେ ସବୁବେଳେ ବନ୍ଧା ହେଉଥିବେ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦିନରେ ଅନ୍ତତଃ ୨/୩ ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ବାହାରକୁ ଛାଡିବା ଦରକାର । ତାହେଲେ ଗୁହାଳକୁ ଭଲଭାବରେ ପରିଷ୍କାର କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଗାଈମାନେ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଗୁହାଳରେ କଟାଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଗୁହାଳରେ ହିଁ ଖାଇବାକୁ, ପାଣି ପିଇବାକୁ ଦିଆଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହାଁ ଯାଇଥାଏ । ତେଣୁ ଗୁହାଳଟି ଯେତେ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ରହିବ, ଏମାନଙ୍କଠାରୁ ସେତିକି ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ମିଳିବ ଓ ପରିଷ୍କାର ଦୁଗ୍ଧ ଉତ୍ପାଦିତ ହୋଇପାରିବ । ତେଣୁ ଗୁହାଳକୁ ସବୁବେଳେ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ରଖିବା ବିଧେୟ ।

ପଶୁମାନଙ୍କର କେତୋଟି ସାଧାରଣ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ

ଯେଉଁ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗଗୁଡିକ ଭୂତାଣୁ ଓ ଜୀବାଣୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ପଶୁଠାରୁ ଅନ୍ୟ ପଶୁକୁ ସଂକ୍ରମିତ ହୁଏ, ସେହି ରୋଗଗୁଡିକ ହେଲା : ତଣ୍ଟିଫୁଲା ବା ସାହାଣା, ବଜବଜିଆ ବା ଚଟୁଆଫୁଲା, ଏନ୍ଥ୍ରାସିସ୍ ବା ସ୍ଫୋଟକ, ଫାଟୁଆ, ବ୍ରୁସେଲା, ଯକ୍ଷ୍ମା ଏବଂ ଜୋନସ୍ ରୋଗ ।

ଏନ୍ଥ୍ରାସିସ୍ ବା ସ୍ଫୋଟକ

ଏହି ରୋଗ ପ୍ରଧାନତଃ ଗୋରୁ, ମଇଁଷି, ଘୋଡା, ଘୁଷୁରି ଓ ମେଣ୍ଢାଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥାଏ । ଏହି ରୋଗ ବ୍ୟାସିଲସ୍ ଆନ୍ଥ୍ରାସିସ୍ (Bacillus Anthrusis) ନାମକ

ଏକପ୍ରକାର ଜୀବାଣୁ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥାଏ । ଏହି ରୋଗ ହେଲେ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷଣଗୁଡିକ ଦେଖାଯାଏ, ସେଗୁଡିକ ହେଲା; ପ୍ରବଳ ଜ୍ୱର ହୁଏ, ରକ୍ତ ଦୂଷିତ ହୁଏ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ । ଏହି ରୋଗ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଥାଏ । ଶବର ଅବୟାଦିରେ କାଠିନ୍ୟତା ଆସେନାହିଁ ଓ ଶରୀରର ପ୍ରାକୃତିକ ଗହ୍ୱର ଯଥା : ନାକ, କାନ, ମୁହଁ ଓ ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାରରୁ କଳା ରଙ୍ଗର ରକ୍ତ ବାହାରିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

ଏହି ରକ୍ତ ଜମାଟ ବାନ୍ଧେ ନାହିଁ । ଏହି ଜୀବାଣୁ ଶରୀର ବାହାରେ (Spore) ରେଣୁ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ତେଣୁ ଏନ୍ଥ୍ରାସିସ୍ ବା ଷ୍ଟୋକେ ବୋଲି ସନ୍ଦେହ କରାଯାଉଥିବା ଶବକୁ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଏହାର ରେଣୁ ଗୁଡିକ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ମାଟିରେ ରହିଥାନ୍ତି ଓ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି ।

ତେଣୁ ପରିସରକୁ ପୃଥକୀକରଣ ଦ୍ୱାରା ଏବଂ ଶବକୁ ଗଭୀର ଗାତ ଖୋଳି ସେଥିରେ ଚୂନ ଦେଇ ପୋତି ଦେବା ଦ୍ୱାରା ରୋଗ ବ୍ୟାପିବାକୁ ଅନେକାଂଶରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରାଯାଇ ପାରିବ । ବର୍ଷା ଋତୁ ଆରମ୍ଭର ଏକମାସ ପୂର୍ବରୁ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ପ୍ରତିଷେଧକ ଟିକା ଦେବା ଉଚିତ୍ ।

ସାହାଣା ବା ଗଳାଫୁଲା (H.S.)

ଏହା ଗୋରୁ, ମଇଁଷି, ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳିଙ୍କର ଏକ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ । ବର୍ଷାଋତୁର ପ୍ରଥମ ଅସରା ବର୍ଷା ପରେ ପରେ ଏହି ରୋଗର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ରୋଗ ପାଶ୍ଚୁରେଲା (Pasturella) ନାମକ ଜୀବାଣୁ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥାଏ । ସାହାଣା ବା ଗଳାଫୁଲାର ଲକ୍ଷଣ ଗୁଡିକ ହେଲା ଯେ ଦେହରେ ଅତ୍ୟଧିକ ତାତି ରହିବ, ଗଳା, ଛାତି ଓ ଓଳମରେ ଗରମ ଓ କଷ୍ଟଦାୟକ ଫୁଲା ଦେଖାଯିବ, ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ନେବାରେ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ ହେବ, ପାଟିରୁ ଲାଳ ବୋହିବ, ଜିଭ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିବ ଏବଂ ଝାଡା ହେବ । ନିଃଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବ । ପ୍ରତିବର୍ଷ ବର୍ଷାଋତୁ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରତିଷେଧକ ଟିକା ଦେବା ଦରକାର ।

ଚଟୁଆ ଫୁଲା ବା ବଜବଜିଆ (B.Q.)

ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇ ବର୍ଷରୁ କମ୍ ବୟସର ବାଛୁରୀମାନଙ୍କୁ ଏହି ରୋଗ ହୁଏ । ଏହି ରୋଗ ହେଲେ ଦେହରେ ତାତି ରହେ ଓ ଚଟୁଆ ଫୁଲିଯାଏ । ଏହାକୁ ହାତରେ ଚିପିଲେ କଡମଡ ଶବ୍ଦ ହୁଏ, ଗୋଡକୁ ଟେକିରଖେ, ପ୍ରଥମାବସ୍ଥାରେ ଫୁଲା ଜାଗା ଗରମ ଲାଗେ ଓ କଷ୍ଟପ୍ରଦ ହୋଇଥାଏ । ଚର୍ମର ରଙ୍ଗ ମଳିନ ପଡିଯାଏ, ଶୁଖିଯାଏ ଓ ଫାଟିଯାଏ । ଏହା ଏକପ୍ରକାର ଜୀବାଣୁ ରୋଗ (କ୍ଲସ୍ଟ୍ରିଡିୟମ୍ ଚୋଭଭି) ।

ବ୍ରୁସେଲୋସିସ୍

ଏହା ଏକ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ । ଏହି ରୋଗର ଜୀବାଣୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଗାଈ, ମଇଁଷି, ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା ଓ ଘୁଷୁରିଙ୍କ ଗର୍ଭପାତ ହୋଇଥାଏ । ନିରୁତା କ୍ଷୀର ପିଇଲେ (ଗରମ ନ କରି) କିମ୍ବା ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ପଶୁଙ୍କ ସିଧାସଳଖ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଲେ, ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏହି ରୋଗ ହେବାର

ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ଆକ୍ରାନ୍ତ ପଶୁଟି ଗର୍ଭାବସ୍ଥାର ଶେଷ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ବେଳକୁ ଗର୍ଭପାତ କରିଥାଏ । ଗୋଠର ଇତିହାସ ଓ ପ୍ରଜନନ ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଅବଗତ ଥିଲେ, ଏହି ରୋଗ ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହୋଇ ହେବ । ସନ୍ଦେହ ହେଉଥିବା ପଶୁଟିର ରକ୍ତ କିମ୍ବା କ୍ଷୀର ପରୀକ୍ଷା କଲେ ଗର୍ଭପାତ ରୋଗର ଜୀବାଣୁ ଚିହ୍ନଟ କରିହେବ । ପ୍ରତିଷେଧକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ଗାଈ ବାଛୁରୀମାନଙ୍କୁ ଟିକା ଦେଇଦେବା ଦରକାର ।

ଫାଟୁଆ

ଏହି ରୋଗ ଏକ ଅତୀବ ସଂକ୍ରାମକ ଭୂତାଣୁ ଜନିତ ରୋଗ ଓ ଦ୍ୱିଖୁରା ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀ ଯଥା : ଗୋରୁ, ମଇଁଷି, ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା ଓ ଘୁଷୁରିଙ୍କ ଠାରେ ଦେଖାଯାଏ । ସଂକ୍ରମିତ ପଶୁର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣଗୁଡିକ ହେଲା ଯେ, ଦାନ୍ତ କଡମଡ କରିବା, ପାଟିରୁ ଫେଣ ବାହାରିବା, ଗୋଡ କଚାଡିବା, ଗୋଡର ଖୁରା ସନ୍ଧି ଓ ପାଟି ଭିତରେ ଘା' ହେବା ଓ ରୋଗର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପସର୍ଗମାନ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ରୋଗ ହେଲେ କ୍ଷୀର ଉତ୍ପାଦନ କମିଯାଏ । ସଙ୍କର ଗାଈ ଓ ସଙ୍କର ବାଛୁରୀମାନଙ୍କୁ ଏହି ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ସେମାନେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡନ୍ତି । ରୋଗ ଭଲ ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି ହ୍ରାସ ପାଇଥାଏ । ପଶୁମାନଙ୍କୁ ୫ ରୁ ୬ ମାସ ଅନ୍ତରରେ ଥରେ ଲେଖାଏଁ ପ୍ରତିଷେଧକ ଟିକା ଦେବା ଦରକାର ।

ଗୋମଡକ (Rinder Pest)

ଏହା ରୋମନ୍ଥନକାରୀ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଏକ ଅତୀବ ସଂକ୍ରାମକ ଭୂତାଣୁ ଜନିତ ରୋଗ । ଏହି ରୋଗ ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ଶରୀରରେ ପ୍ରବଳ ଉତ୍ତାପ ଲାଗିରହେ (୪୦ ରୁ ୪୧° ସେଣ୍ଟିଗ୍ରେଡ୍), ଛୋଟ ଛୋଟ ଫୋଟକା ପାଟି ଭିତରେ ଦେଖାଯାଏ । ଚମଡାରେ ମଧ୍ୟ ଛୋଟ ଛୋଟ ଫୋଟକା ପରି ଦେଖାଯାଏ । ପିଚକାରୀ ମାରିବା ପରି ଝାଡା ହୁଏ । ଏଥିରେ ରକ୍ତଛିଟା ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଝାଡା ଦୁର୍ଗନ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ରୋଗ ନହେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଷେଧକ ଟିକା ଦେବା ଦରକାର ।

ଆନାପ୍ଲାଜ୍ମୋସିସ୍

ଗୋରୁ, ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳିଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ ଏବଂ ଆନାପ୍ଲାଜ୍ମା ମାରଜିନାଲେ (Anaplasma Marginalae) ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥାଏ । ଏହି ରୋଗ ଟିକ୍ସ ଏବଂ ମଶା, ମାଛିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ପଶୁଠାରୁ ଅନ୍ୟ ପଶୁଠାକୁ ଯାଇଥାଏ । ଏହି ରୋଗ ହେଲେ ଭୀଷଣ ଜ୍ୱର ହୁଏ । ରକ୍ତହୀନତା ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ଜଣ୍ଡିସ୍ ରୋଗ ମଧ୍ୟ ହୁଏ । ମଶା, ମାଛି ଓ ଟିକ୍ସମାନଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କଲେ ଏହି ରୋଗ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା କମିଯାଏ ।

ବାବେସିଓସିସ୍

ଏହାକୁ ସାଧାରଣତଃ "ରକ୍ତ ପରିସ୍ରା" ରୋଗ ବୋଲି କୁହନ୍ତି । ଏହା ଟିକ୍ସ ଦ୍ୱାରା ପରିବହନ ହେଉଥିବା ରକ୍ତରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ରୋଗ । ଏହି ରୋଗର ଲକ୍ଷଣ ହେଲା ଯେ

ଦେହରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଉତ୍ତାପ, ରକ୍ତହୀନତା ଓ କଫି ରଙ୍ଗର ପରିସ୍ରା । ଟିକମାନଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଦ୍ୱାରା ଏହି ରୋଗକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରାଯାଇପାରିବ ।

ଥେଲେରିଆସିସ୍

ଏହା ସଙ୍କର ଗୋରୁମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରଧାନ ରୋଗ । ରକ୍ତରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଏହି ରୋଗ ଟିକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥାଏ । ଆକ୍ରାନ୍ତ ପଶୁଟିର ଦେହରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଉତ୍ତାପ ଲାଗିରହେ ଏବଂ ଚର୍ମତଳେ ଥିବା ଲସୀକା ଗ୍ରନ୍ଥୀ (Lymphgland) ଗୁଡ଼ିକର ବୃଦ୍ଧି ଘଟେ । ଟିକଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଦ୍ୱାରା ଏହି ରୋଗକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରାଯାଇପାରିବ ।

ଟ୍ରିପାନୋସୋମିଆସିସ୍

ଏହା ମଧ୍ୟ ରକ୍ତ ପରାଙ୍ଗଜୀବୀ ରୋଗ ଏବଂ ଟି. ଇଭାନ୍‌ସାଇ ନାମକ ପରାଙ୍ଗଜୀବୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହୁଏ । ମଶା ଓ ମାଛି କାମୁଡ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ଏହି ରୋଗ ଗୋଟିଏ ପଶୁଠାରୁ ଅନ୍ୟ ପଶୁକୁ ପରିବହନ ହୁଏ । ଏହାକୁ ସାଧାରଣତଃ ସରା (Surra) ରୋଗ ବୋଲି କୁହନ୍ତି । ଏହି ରୋଗ ହେଲେ ଶରୀରରେ ଅଧିକ ତାତି ରହେ, ପଶୁଟି ଚକପରି ଘୂରିବୁଲେ । ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଏ ଏବଂ ଚମଡ଼ା କୁଣ୍ଡାଇ ହୁଏ । ଏଭଳି ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ଏଣ୍ଟ୍ରିସାଇଡ୍ ପ୍ରୋସଲ୍‌ଟ ଔଷଧ (A. Prosalt) ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ମଶା ଓ ମାଛିଙ୍କ ବିନାଶ ଦ୍ୱାରା ଏହି ରୋଗକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିହୁଏ ।

କକ୍‌ସିଡିଓସିସ୍

ଏହା ଏକ ସଂକ୍ରାମକ ପାକସ୍ଥଳୀ ରୋଗ ଓ ୬ ମାସ ବୟସରୁ କମ୍ ବୟସର ପଶୁମାନଙ୍କଠାରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ହେଲା ଯେ, ଲାଳ ଓ ରକ୍ତମିଶ୍ରା ଝାଡ଼ା । ଆକ୍ରାନ୍ତ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଆମ୍ପ୍ରୋଲିୟମ୍ ଏଚ.ସି.ଏଲ. (Amprolium HCL) କଡରିନାଲ (Codrinal) ସଲମିଟ୍ (Sulmet) କିମ୍ବା (Sulpha quimoxaline sodium) ପ୍ରଭୃତି ଔଷଧ ଦ୍ୱାରା ଚିକିତ୍ସା କରିବା ଉଚିତ । ଉତ୍ତମ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ରୋଗକୁ ଦୂର କରାଯାଇପାରିବ । ଉଲ୍ଲିଖିତ ଔଷଧଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତିଷେଧକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହିସାବରେ ଦିଆଯାଇପାରେ ।

ପତ୍ରକୃମି ରୋଗ (Fascioliasis & Amphistomiasis)

ଏହି ରୋଗର କୃମି ସାଧାରଣତଃ ପୋଖରୀ, ଗାଡ଼ିଆ, ନଈନାଳ ଥିବା ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । କାରଣ ଗେଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସାଧାରଣତଃ ଏହି ରୋଗ ଗୋଟିଏ ଆକ୍ରାନ୍ତ ପଶୁଠାରୁ ଗୋଟିଏ ସୁସ୍ଥ ପଶୁକୁ ସଂକ୍ରମିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ହେଲା ଯେ ତରଳ ଝାଡ଼ା ଏବଂ ବେକତଳ ଫୁଲିବା । ଝାଡ଼ା ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଏହି ରୋଗକୁ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଥାଏ । ଔଷଧ ଦେଲେ ରୋଗ ଭଲ ହୁଏ । ମାତ୍ର ପ୍ରତିଷେଧକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସ୍ୱରୂପ ଗେଣ୍ଡା ବଂଶ ନଷ୍ଟ କରିବା ଓ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ନଈକୂଳ, ଗାଡ଼ିଆ ବା ପୋଖରୀ କୂଳକୁ ଚରିବାକୁ ନ ଛାଡ଼ିବା ।

ସଁସରା (Nasal Schistosomiasis)

ସାଧାରଣତଃ ଏହାକୁ ସଁସରା ରୋଗ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଏବଂ ଏହା ସିଷ୍ଟୋସୋମା ନାଜେଲ୍ (Schistosoma Nasale) ନାମକ ଏକପ୍ରକାର କୀଟାଣୁ ଯୋଗୁଁ ହୁଏ । ଗେଣ୍ଡାମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ରୋଗର ବାହକ । ଏହି ରୋଗର ଲକ୍ଷଣ ହେଲା ଯେ ନାକପୁଡାରେ ଫୁଲକୋବି ପରି ଘା' ଦେଖାଯାଏ । ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସରେ ଅସୁବିଧା ହୁଏ ଏବଂ ସଁ ସଁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ । ଶିଂଘାଣି ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଏହି ରୋଗକୁ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଗେଣ୍ଡାଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କଲେ ଏହି ରୋଗର ନିରାକରଣ ହୋଇପାରିବ ।

କୃମି (Worms)

ବାଛୁରୀମାନଙ୍କର ଗୋଲ କୃମିଗୁଡିକ ହେଲା ଆସ୍‌କାରିସ୍ (Ascarisvitullorum) ଏବଂ ହିମୋନ୍‌କସ୍ (Haemonchus) ଏବଂ ମେଣ୍ଢା ଓ ଛେଳିମାନଙ୍କର ଗୋଲ କୃମିଗୁଡିକ ହେଲା ହିମୋଙ୍କୋସ ଇସୋଫେଗୋଷ୍ଟାମମ୍ ଏବଂ ବ୍ୟୁନୋଷ୍ଟାମମ୍ । ଏହି ରୋଗ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ପଶୁର ଲକ୍ଷଣଗୁଡିକ ହେଲା ଯେ ତରଳ ଝାଡା ଉପରକୁ ଦେଖାଯିବା ଓ ପଶୁଟି ଦୁର୍ବଳ ଦେଖାଯିବା । ମଝିରେ ମଝିରେ ଝାଡା ପରୀକ୍ଷା କରାଇ କୃମି ଥିଲେ ଔଷଧ ଦେଇ କୃମି ବିନାଶ କରିବା ଉଚିତ୍ । ପ୍ରତି ମାସରେ ଥରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ପଶୁମାନଙ୍କ ଝାଡା ପରୀକ୍ଷା କରାଇ ଔଷଧ ଦେଲେ ଭଲ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ଶାରୀରିକ ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଥାଏ ଓ କୃମିରୋଗ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ବାଛୁରୀ ପ୍ରସବ କରିବା ଦିନ ଗାଈକୁ କୃମିନାଶକ ଔଷଧ ଦେଲେ ଗାଈ ଅଧିକ ଦୁଗ୍ଧ ଦେଇଥାଏ ।

ଟିଙ୍କ ଓ ଉକୁଣୀ

ଶରୀରର ଚର୍ମରେ ଲାଗିଥିବା ପରାଙ୍ଗଜୀବୀଗୁଡିକ ହେଲେ- ଟିଙ୍କ, ଉକୁଣୀ, ମଶା, ମାଛି, ଡାଆଁସ, କୁକୁର ମାଛି ପ୍ରଭୃତି । ଟିଙ୍କମାନେ ଶରୀରର ରକ୍ତ ଶୋଷି ନିଅନ୍ତି ଏବଂ ରୋଗ ପରିବହନ କରନ୍ତି । କେତେକ ''ଟିଙ୍କ ପକ୍ଷାଘାତ'' ରୋଗ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଟିଙ୍କ ଓ ଉକୁଣୀ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ବିବ୍ରତ କରନ୍ତି, ଯାହା ଫଳରେ ସେମାନେ ଅଶ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପାଦନ କମିଯାଏ । ଓଜନ ମଧ୍ୟ କମିଯାଏ । ଉକୁଣୀମାନେ ଚର୍ମରୋଗ (Mange) ଓ କବକ ରୋଗ କରାନ୍ତି । ଡାଆଁସ ଓ ମାଛିମାନେ ରକ୍ତ ଶୋଷନ୍ତି ଏବଂ ରୋଗର ବାହକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏହି ପରାଙ୍ଗଜୀବୀମାନଙ୍କୁ (Ectoparasites) ଗାମାକ୍ସିନ୍, ଡିଡିଟି, ଆସୁନ୍‌ଟଲ, ମାଲାଥିଅନ୍, ବ୍ୟୁଟେକ୍ସ ପ୍ରଭୃତି ପାଉଡର ସିଞ୍ଚି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇପାରିବ । ଗୁହାଳରେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ସ୍ପ୍ରେ କରାଯାଇ ଏମାନଙ୍କୁ ବିଲୋପ କରାଯାଇପାରିବ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରୋଗ ଓ ଆପଦ୍‌କାଳୀନ ବ୍ୟବସ୍ଥା

ଆହୁରି କେତେକ ସାଧାରଣ ଅନିୟମିତ ରୋଗ ଅଛି, ଯାହାକି ପଶୁମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥାଏ । ଯଥା - ହଜମ ସମସ୍ୟା, ପହ୍ନାରେ ରୋଗ ଓ ଘା', ଚିରରେ କ୍ଷତ ଏବଂ କେତେକ

ଆପଦ୍‌କାଳୀନ ରୋଗ । ପଶୁଡାକ୍ତରଙ୍କ ନିକଟକୁ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ଘରେ ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଇପାରିବ ।

ହଜମ ସମସ୍ୟା

ଖରାପ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଲକ୍ଷଣ ହେଲା ଯେ ପଶୁଟି ଆଦୌ ଖାଇବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଖୁବ୍ କମ୍ ଖାଇବ ।

ଯଦି ପଶୁଟି ଦେହରେ ଜ୍ୱର ଥାଏ, ତେବେ ନିସ୍ତେଜ ଦେଖାଯିବ, ଦେହକୁ ଛୁଇଁଲେ ଗରମ ଲାଗିବ ଓ ଲୋମ ଟାଙ୍କୁରି ରହିବ, ଥୋମଣି ଶୁଖିଲା ଦେଖାଯିବ ଏବଂ ଆଖିରୁ ନେଜ୍ଞାରା ବୋହିବ । ଏପରି ଦେଖିଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେବା ଉଚିତ୍ । କୌଣସି ସାଧାରଣ ରୋଗ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ହଜମ ସମସ୍ୟା ଦେଖାଯାଏ ।

ପାଟି ଘା'

ମୁହଁରୁ ଲାଳ ବୋହିବାର ଦେଖିଲେ ପାଟି ଭିତରେ ଘା' ହୋଇଛି ବୋଲି ଜାଣିହେବ । ଏପରି ହୋଇଥିଲେ ଏକ ପ୍ରତିଶତ ପଟାସ୍ ପାଣିରେ ପାଟିକୁ ଧୋଇଦେବା ଦରକାର । (ଟିପେ ପଟାସ୍‌କୁ ବାଲଟିଏ ପାଣିରେ ମିଶାଇଲେ ଏକ ପ୍ରତିଶତ ପଟାସ୍ ପାଣି ହୁଏ) କିମ୍ବା ସେଥିରେ ବୋରୋଗ୍ଲିସେରିନ୍ ମିଶ୍ରଣ (ବୋରିକ୍ ଏସିଡ୍ ଓ ଗ୍ଲିସେରିନ୍‌କୁ ମିଶାଇ) ଲଗାଇବା ଦରକାର । ଏହି ଉଭୟ ଔଷଧ ଖୋଲା ବଜାରରେ ମିଳିଥାଏ । ପଶୁଟିକୁ ମକା ଜାତୀୟ ଶସ୍ୟର ପେଜ ପିଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ । ତତ୍‌ପରେ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତୁ । କାରଣ ପାଟି ଭିତରେ ଘା' ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରୋଗ; ଯଥା - ଫାଟୁଆ, ଏଲାର୍ଜି, ଗୋମଡକ ରୋଗରେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ ।

କୋଷ୍ଠବଦ୍ଧତା ଏବଂ ଖାଦ୍ୟ ଗୁମା (ଗୋଟା ବନ୍ଧା) ରୋଗ (Impaction)

ସମୟେ ସମୟେ ରୋମନ୍ଥାଶୟ (Rumen)ରେ ଖାଦ୍ୟ ଅଟକିଯାଏ । ଫଳରେ କ୍ଷୁଧା ହୁଏ ନାହିଁ । ପଶୁଟି ରୋମନ୍ଥନ କରେ ନାହିଁ ଓ କୋଷ୍ଠକାଠିନ୍ୟ ହୁଏ । ହାତରେ ତରଳ ପାରାଫିନ୍, ତେଲ, ସାବୁନ ପାଣି ପ୍ରଭୃତି ତରଳ ପଦାର୍ଥ ଲଗାଇ ଓ ହାତକୁ ମଳଦ୍ୱାର ଭିତରେ ପୂରାଇ ଗୋବର ବାହାର କରିଦେଲେ ଉପଶମ ହୁଏ । ଏହି ପ୍ରଣାଳୀକୁ ପଶ୍ଚାତ୍‌ଟଣା (Back Racking) କୁହାଯାଏ । ମଳଦ୍ୱାରରେ ହାତ ପୂରାଇବା ପୂର୍ବରୁ ସାବୁନ ପାଣି କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ତରଳ ପଦାର୍ଥରେ (ତେଲ, ତରଳ ପାରାଫିନ୍ ପ୍ରଭୃତି) ହାତକୁ ଓଦା କରିବାକୁ ଭୁଲନ୍ତୁ ନାହିଁ । ହଜମି ଔଷଧ, ଯାହାକି ବଜାରରେ ମିଳୁଛି, ତାହାକୁ କିଣି ଗୁଡ ସହିତ ମିଶାଇ ଓ ଟେଳାଟିଏ କରି ପଶୁର ପାଟି ଭିତରର ଉପରି ଭାଗରେ ଘଷି ଦିଅନ୍ତୁ କିମ୍ବା ଜିଭରେ ଘଷି ଦିଅନ୍ତୁ । ପଶୁଟି ତାହାକୁ ସୁବିଧାରେ ଖାଇଥାଏ । ଆବଶ୍ୟକ ପଡିଲେ ପଶୁ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତୁ ।

ଦାନ୍ତର ଅତ୍ୟଧିକ ବୃଦ୍ଧି (Overgrowth teeth)

କେତେକ ସମୟରେ ପଶୁଟି ଖାଦ୍ୟ ଚୋବାଇବାବେଳେ, ଖାଦ୍ୟ ପଦାରେ ପକାଇଥାଏ । ଏହା ଚର୍ବଣ ଦାନ୍ତର ଅତ୍ୟଧିକ ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ହୋଇଥାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ପଶୁଟି ଧୀରେ ଧୀରେ

ଦୁର୍ବଳ ହୋଇପଡେ ଓ କ୍ଷୀର ଉତ୍ପାଦନ କମିଯାଏ । ତେଣୁ ପଶୁଟିକୁ ପଶୁଡାକ୍ତରଖାନାକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ଉହାଦ୍ୱାରା ଘଷି ଦାନ୍ତକୁ କମାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ପୂୟକୋଷ (Cysts)

ଜିଭ ତଳେ ଥିବା ପୂୟକୋଷକୁ (Cysts) ବାହାର କରିଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ଗୋଟିଏ ମୁନିଆ ସଫା ଛୁଞ୍ଚକୁ ତାହା ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରାନ୍ତୁ, ପଟାସ ପାଣିରେ ସଫା କରିଦିଅନ୍ତୁ ଏବଂ ବୋରୋଗ୍ଲିସେରିନ୍ ମିଶ୍ରଣ ଲଗାନ୍ତୁ ।

ପେଟ ଫମ୍ପା (Bloat)

ପାକସ୍ଥଳୀରେ ବାୟୁ ବା ଗ୍ୟାସ ଜମି ରହିଲେ, ତାହାକୁ ପେଟ ଫମ୍ପା କୁହାଯାଏ (ବାମ ପାଖ ଉପର ପେଟ) । ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ରବି ଜାତୀୟ ଘାସ, ଶସ୍ୟ କିମ୍ବା ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଶସ୍ୟ ଖାଇଲେ ଏହି ରୋଗ ହୋଇଥାଏ । ଭାରତୀୟ ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ଲୋକେ ଗାଈକୁ ରୁଟି ଓ ଭାତ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ଏହା ଫଳରେ ମଧ ପେଟ ଫମ୍ପା ରୋଗ ହୁଏ । ଲୋକେ ଗାଈଗୋରୁଙ୍କୁ ପଦାକୁ ଚରିବାକୁ ଛାଡିଦିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଅଳିଆ ଆବର୍ଜନା ଖାଆନ୍ତି । ଫଳରେ ମଧ ପେଟ ଫମ୍ପା ରୋଗ ହୋଇଥାଏ ଓ ଖାଦ୍ୟ ବିଷାକ୍ତ ରୋଗ ମଧ ହୋଇଥାଏ । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଭାବରେ ପେଟ ଫମ୍ପାଇ ଦେଲେ ପଶୁଟି ଅତିମାତ୍ରାରେ ଅଶ୍ୱସ୍ତି ବୋଧ କରେ ଓ ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ନେଇ ନପାରି ତାର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ । ଏପରିସ୍ଥଳେ ବାମ ପଟ ପେଟକୁ କଣା କରିଦେଲେ ଗ୍ୟାସ୍ ବା ବାୟୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇଯାଏ । ତତ୍ପରେ ୧୦ ରୁ ୧୫ ସେ.ମି. ତାରପିନ୍ ତେଲ (Turpentine) କୁ ସିରିଞ୍ଜରେ ନେଇ ସିଧାସଳଖ ପାକସ୍ଥଳୀରେ ଛାଡିଦିଅନ୍ତୁ । କାରଣ ପଶୁଟି ଶୋଇ ରହିଥିବାରୁ ଔଷଧ ଖୋଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଯଦି ପଶୁଟିର ଅବସ୍ଥା ଗୁରୁତର ହୋଇ ନଥିବ; ତେବେ ଯେ କୌଣସି ଖାଇବା ତେଲକୁ ବୋତଲରେ ପିଆଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।

ତରଳ ଝାଡା (Diarrhoea)

ତରଳ ଝାଡା ହେବାର ବହୁ କାରଣ ଥିବାରୁ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପଶୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେବା ଉଚିତ୍ । ଯଦି କୃମି ନାଶକ ଔଷଧ ମଝିରେ ମଝିରେ ଦିଆଯାଏ ତେବେ ପଶୁଟିର ସବୁବେଳେ ତରଳ ଝାଡା ହେବ ନାହିଁ ।

କୃମିନାଶକ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ ନିର୍ଘଣ୍ଟ - ବାଛୁରୀଙ୍କୁ କୃମିନାଶକ ଔଷଧ ଦେବାର ପ୍ରଥମ ଦଫା ହେଲା ଜନ୍ମର ଏକ ସପ୍ତାହରୁ ୧୦ ଦିନ ମଧରେ । ଯଦି ଝାଡାରେ କୃମି ପଡିବାର ଦେଖାଯାଏ, ତେବେ ଗୋଟିଏ ସପ୍ତାହ ପରେ ପୁଣିଥରେ ଔଷଧ ଖୁଆନ୍ତୁ । ନଚେତ୍ ଦୁଇମାସରେ ଥରେ ଔଷଧ ଖୁଆନ୍ତୁ । ଗର୍ଭବତୀ ପଶୁକୁ ପ୍ରସବର ସପ୍ତାହେ ପୂର୍ବରୁ କୃମିନାଶକ ଔଷଧ ଦିଆଯାଇପାରିବ । ମାତ୍ର ଏହାକୁ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ପଶୁ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରିବା ଦରକାର ।

ଆଘାତ (Injury)

କ୍ଷତ (Wound)

ସଦ୍ୟ କଟିଯାଇଥିବା ଘା'ରେ ଟିନ୍‌ଚର ଆୟୋଡିନ୍ (Tr. Iodine) କିମ୍ବା ଟିନ୍‌ଚର ବେନ୍‌ଜିନ୍ (Tr. Benzoin) ଲଗାଇଲେ ଭଲ ହୋଇଯାଏ । ଯଦି କ୍ଷତ ଖୁବ୍ ଗଭୀର ହୋଇଥାଏ ଓ ସେଥିରୁ ରକ୍ତ ବାହାରୁଥାଏ, ତେବେ କ୍ଷତ ସ୍ଥାନ ଉପରକୁ ବାନ୍ଧି ଦେବା ଦରକାର ଓ କ୍ଷତ ସ୍ଥାନରେ ତୁଳାରେ ଟିନ୍‌ଚର ଆୟୋଡିନ୍ କିମ୍ବା ଟିନ୍‌ଚର ବେନ୍‌ଜିନ୍, ଲଗାଇଦେବା ଉଚିତ୍ । ଯଦି ସିଲାଇ କରିବା ଦରକାର ପଡେ, ତେବେ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ନେବା ଉଚିତ୍ ।ସାଧାରଣ ଘା' ହୋଇଥିଲେ, ନିମ ତେଲ ଲଗାଇଲେ ଭଲ ହେବ, କାରଣ ଏହାଦ୍ୱାରା ଘା'ରେ ମାଛି ବସିବେ ନାହିଁ ଏବଂ ପୋକ ହେବେ ନାହିଁ । ନିମତେଲ ଅଠାଳିଆ ଓ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ, ପଶୁଟି ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ଚାଟିବ ନାହିଁ ।

ଖୁରା ସନ୍ଧିରେ ଘା' ହୋଇଥିଲେ (ଫାଟୁଆ ଘା') ଖୁରାର ତଳ ଅଂଶରେ ଆଲକାତରା ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ଏହା ବାଲିରେ ଘଷି ହୋଇ କ୍ଷତ ହେବାରୁ ଖୁରାକୁ ରକ୍ଷା କରେ ଓ ପଶୁଟି ଠିକ୍ ଭାବରେ ଭୂଇଁରେ ଗୋଡ ରଖିପାରେ ।

ପୋକ ଘା' ହୋଇଥିଲେ, କର୍ପୂର ବଟିକାକୁ ନଡିଆ ତେଲ କିମ୍ବା କିରୋସିନି ତେଲରେ ଗୋଳାଇ ଲଗାନ୍ତୁ । କିଛି ତୁଳାରେ ତାରପିନ୍ ତେଲ (Turpentine oil) ଭିଜାଇ ଘା'ରେ ଲଗାଇଲେ ପୋକ ମରିଯାଆନ୍ତି ଓ ଘା'ଟି ସଫା ରହେ । ତପ୍ର ଦିନ ଘା'ରେ ନିମତେଲ ଲଗାଇଲେ ଘା'ଟି ଶୀଘ୍ର ଶୁଖିଯାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମଲା ପୋକ ଓ ମଲା କୋଷଗୁଡିକୁ ବାହାର କରିଦେଇ ଘା' କୁ ଭଲଭାବରେ ସଫା କରିଦେବା ଦରକାର । ଏହି ଘା'ରେ କୌଣସି ଆଣ୍ଟିବାଇଓଟିକ୍ ଅଏଣ୍ଟମେଣ୍ଟ ଲଗାଇବା ଉଚିତ ।

ଶିଙ୍ଗରେ କ୍ଷତ

ଗୋରୁଗାଈମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଲଢେଇ ଲାଗିଲେ କିମ୍ବା କୌଣସି ଦୁର୍ଘଟଣା ଘଟିଲେ ଶିଙ୍ଗରେ କ୍ଷତ ହୁଏ । ଟିନ୍‌ଚର ବେନ୍‌ଜିନ୍‌କୁ କିଛି ତୁଳାରେ ବୁଡାଇ ଶିଙ୍ଗରେ ଲଗାଇଦେଲେ ରକ୍ତକ୍ଷରଣ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । (ଟିନ୍‌ଚର୍ ଫେରିପାରକ୍ଲୋର୍ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ତୁଳାରେ ଭିଜାଇ ଲଗାଯାଇପାରେ) । ଚାଷୀମାନେ ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗ ଲଗାଇବା ଅନୁଚିତ୍ । କାରଣ ଏହାଦ୍ୱାରା ଶିଙ୍ଗ କର୍କଟ ରୋଗ ହୋଇପାରେ । ଶିଙ୍ଗର ଯେକୌଣସି କ୍ଷତକୁ ଅବହେଳା କିରବା ଅନୁଚିତ୍ । କାରଣ ଅବହେଳା କଲେ ଶିଙ୍ଗ କର୍କଟ ରୋଗ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ପ୍ରାଥମିକ ଚିକିତ୍ସାପରେ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ନେବା ଦରକାର ।

ପହ୍ନା ଓ ଚିର

ପହ୍ନା ଓ ଚିରରେ ରୋଗ ନଥିଲେ, ଗୋପାଳନ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ ହୋଇପାରିବ । ଯଦି ପହ୍ନା ଓ ଚିରରେ ସାମାନ୍ୟତମ କ୍ଷତ ହୁଏ କିମ୍ବା ପହ୍ନା ଓ ଚିରକୁ ଠିକ୍

ଭାବରେ ପରିଷ୍କାର କରିଛନ୍ନ ରଖା ନ ଯାଏ; ତେବେ ପହ୍ନାଫୁଲା ରୋଗ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ପହ୍ନା ଓ ଚିରରେ ସାମାନ୍ୟତମ କ୍ଷତ ହେଲେ କିମ୍ବା ପହ୍ନା ବା ଚିର ଫୁଲିଥିଲେ କିମ୍ବା କ୍ଷୀରରେ ରଙ୍ଗ କିମ୍ବା ଘନତ୍ୱର ବା ବହଳତ୍ୱର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖିଲେ, ପଶୁଟିକୁ ଅବହେଳା କରିବା ଅନୁଚିତ ।

ଶୀତଦିନେ ଚିରଗୁଡ଼ିକ ଫାଟିଗଲେ ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁ ସାରିବା ପରେ ଚିରରେ ସାଧାରଣ ଭେସ୍‌ଲିନ୍ ବା ଖାଇବା ତେଲ ଲଗାଇଦେବା ଉଚିତ୍ । ଯେକୌଣସି ସାମାନ୍ୟ କ୍ଷତକୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଶୋଧକ ଔଷଧ ମିଶା ପାଣିରେ ସଫାକରି ବିଶୋଧକ ମଲମ ଲଗାଇବା ଉଚିତ୍ । ମାତ୍ର ଦୁଗ୍ଧ ଦୁହିଁବା ପୂର୍ବରୁ ପହ୍ନା ଓ ଚିରକୁ ଭଲଭାବରେ ଧୋଇଦେଲେ ଔଷଧ ସଫା ହୋଇଯାଏ । ମାତ୍ର ଗଭୀର କ୍ଷତ ହେଉ ବା ସାମାନ୍ୟ ଫୁଲା ହେଉ, ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେବା ଦରକାର ।

ଯଦି କେବେ ଦୁଗ୍ଧର ଘନତ୍ୱ ବା ବହଳତ୍ୱରେ ସନ୍ଦେହ ଉପୁଜେ ତେବେ ଖଣ୍ଡେ କଳା ରଙ୍ଗର କନା ଉପରେ କିଛି ପରିମାଣ ଦୁଗ୍ଧ ଛାଣନ୍ତୁ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ବା ଛେଦା ଛେଦା ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ରହୁଛି କି ନାହିଁ ଦେଖନ୍ତୁ । ଯଦି ରହୁଥାଏ, ଏପରି ଦୁଗ୍ଧକୁ ଅଲଗା ରଖନ୍ତୁ; କାରଣ ଖାଉଟିର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ସମସ୍ୟା ଦେଖାଦେଇଥାଏ ଓ ପଶୁ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତୁ ।

କୁକୁର କାମୁଡ଼ା

କୁକୁର କାମୁଡ଼ିଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚିକିତ୍ସା କରିବା ଦରକାର । କ୍ଷତ ସ୍ଥାନକୁ ୩/୪ ଥର ସାଧାରଣ ସାବୁନରେ ଭଲ ଭାବରେ ଧୋଇ ଦିଅନ୍ତୁ । କ୍ଷତ ସ୍ଥାନରେ ଟିଂଚର ଆୟୋଡ଼ିନ୍, ଏପରିକି ଡେଟଲ କିମ୍ବା ଫିନଲ୍ ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତୁ । କ୍ଷତରେ ଯେକୌଣସି ବିଶୋଧକ କିମ୍ବା ଏଣ୍ଟିବାଓଟିକ୍ ମଲମ ଲଗାଯାଇପାରିବ । ଯଦି ବେକ କିମ୍ବା ମୁହଁରେ କୁକୁର କାମୁଡ଼ିଥାଏ, ତେବେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଜଳାତଙ୍କ ରୋଗର ଟିକା ଦିଆଇବା ଦରକାର । ଯଦି ପାଗଳ କୁକୁର କାମୁଡ଼ି ନ ଥାଏ, ତେବେ ସାଧାରଣ ଘା'ର ଚିକିତ୍ସା ପରି ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଇପାରିବ ।

ବିଷଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ରୋଗୀ

ସାପ କାମୁଡ଼ା

ମଜଭୁତ ଭାବରେ କ୍ଷତସ୍ଥାନ ଉପରକୁ ଦଉଡ଼ିଟିଏ ବାନ୍ଧି ଦିଅନ୍ତୁ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କ୍ଷତ ସ୍ଥାନକୁ ଛୁରି ସାହାଯ୍ୟରେ ଚିରି ଦିଅନ୍ତୁ ଓ ଗୋଟିଏ ଗରମ ହୋଇ ଲାଲ ପଡ଼ିଯାଇଥିବା ଲୁହାକୁ ସେହି କ୍ଷତ ସ୍ଥାନରେ ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ଯଦି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାପ କାମୁଡ଼ା ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍ ନ ମିଳେ ତେବେ କଡ଼ା ପଟାସ୍ ପାଣି କିମ୍ବା ଟିଂଚର ଆୟୋଡ଼ିନ୍ (୩ ରୁ ୫ ପ୍ରତିଶତ) କିମ୍ବା କ୍ଲୋରିନ୍ ପାଣି କ୍ଷତ ସ୍ଥାନର ଚାରିପାଖରେ ଇଞ୍ଜେକ୍ସନ୍ ଦିଅନ୍ତୁ ।

କାର୍ବନ ମନୋକ୍ସାଇଡ୍ ବିଷ

ପଶୁଟି ଯେପରି ପ୍ରଚୁର ବାୟୁ ପାଏ, ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ଦରକାର । ପଶୁଟିର ଚର୍ମକୁ ଥଣ୍ଡା ପାଣିରେ ଧୋଇ ପରିଷ୍କାର ରଖିବା ଦରକାର । ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେବା ଉଚିତ୍ ।

ଯେକୌଣସି ଅମ୍ଳ ବିଷାକ୍ତ ରୋଗରେ

ପଶୁଟିକୁ କ୍ଷୀର ଓ ପାଣି ପିଆନ୍ତୁ ।

ଯେକୌଣସି କ୍ଷାର ବିଷାକ୍ତ ରୋଗରେ

ଖଟା ମଦ କିମ୍ବା ଘୋଳ ଦହି ପିଆନ୍ତୁ ।

ଆୟୋଡିନ୍ ବିଷାକ୍ତ ରୋଗ

ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଶ୍ୱେତସାର (Starch) କିମ୍ବା ଅଣ୍ଡାର ଧଳା ଅଂଶ ଖୁଆନ୍ତୁ । ଝାଡା ହେବା ପାଇଁ ଔଷଧ ଖୁଆନ୍ତୁ ।

ରୋଗ ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ

ରୋଗର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ରୋଗକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦକ୍ଷେପମାନ ନିଆଯିବା ଦରକାର ।

୧. ପଶୁଟିକୁ ପରୀକ୍ଷା କରାନ୍ତୁ ଓ ସଠିକ୍ ରୋଗ ନିରୂପଣ କରନ୍ତୁ ।
୨. ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଥିବା ଓ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ପଶୁଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ଆସିଥିବା ଓ ସୁସ୍ଥ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଅଲଗା ଅଲଗା କରିଦିଅନ୍ତୁ ।
୩. ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ପଶୁଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା କରାନ୍ତୁ ।
୪. ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ପଶୁମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିଥିବା ପଶୁମାନଙ୍କୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ ।
୫. ସୁସ୍ଥ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିଷେଧକ ଟିକା ଦିଅନ୍ତୁ ।
୬. ମୃତ ପଶୁର ଶବକୁ ପୋତି ଦିଅନ୍ତୁ କିମ୍ବା ପୋଡି ଦିଅନ୍ତୁ । ୨ ମିଟର ଗଭୀରର ଗାତ ଖୋଳି ପୋତି ଦିଅନ୍ତୁ । ଶବ ଉପରେ ଚୂନ ପକାନ୍ତୁ ।
୭. ୩ ପ୍ରତିଶତ ଫିନଲ କିମ୍ବା ଲାଇସଲ୍‌ରେ ଗୁହାଳ ଓ ତାର ଚାରିପାଖ ବିଶୋଧନ କରନ୍ତୁ ।
୮. ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ପଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅଲଗା ଦେଖାଶୁଣା ଲୋକ ରଖନ୍ତୁ । ଯଦି ଏହା ସମ୍ଭବ ନ ହୁଏ, ତେବେ ପ୍ରଥମେ ଲୋକଟି ସୁସ୍ଥ ପଶୁଙ୍କୁ ଦେଖାଶୁଣା କଲା ପରେ ବେମାର ପଶୁମାନଙ୍କର ଦେଖାଶୁଣା କରିବ ।

ଗୋପାଳନର ଆର୍ଥିକ ଦିଗ

ତଳେ ଦୁଇଟି ସଙ୍କର ଗାଈ ବିଶିଷ୍ଟ ଡାଏରୀ ୟୁନିଟ୍‌ର ଆନୁମାନିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦିଆଯାଇଛି । ଗାଁଗହଳିରେ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟାଙ୍କ ଓ ଅର୍ଥ ଯୋଗାଣକାରୀ ସଂସ୍ଥା ଡାଏରୀ ଫାର୍ମ ପାଇଁ ଅର୍ଥ ଯୋଗାଇ

ଥାଆନ୍ତି । ସବିଶେଷ ଜାଣିବା ପାଇଁ ନିକଟସ୍ଥ ପଶୁଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କଲେ ଜାଣିପାରିବେ । ବଡ ଧରଣର ଡାଏରୀ ଫାର୍ମ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ, ଓଡ଼ିଶା ପଶୁପାଳନ ଓ ପଶୁଚିକିତ୍ସା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ ଠାରେ ପଶୁଧନ ବିପଣନ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ କରନ୍ତୁ ।

୧.	ଗାଈର ପ୍ରକାର (୨ଟି ସଙ୍କର ଗାଈ)		୮ ଲିଟର ବିଶିଷ୍ଟ ଗାଈ
୨.	ଗାଈ କିଣିବା ପାଇଁ (୨ଟି ଗାଈ)	ଟ.	୧୬,୦୦୦.୦୦
୩.	ପ୍ରଥମ ଗାଈର ଜୀବନ ବୀମା ଖର୍ଚ୍ଚ	ଟ.	୪୮୦.୦୦
୪.	ଗୋ-ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଗାଈ ପାଇଁ (୧ ମାସ)	ଟ.	୫୦୦.୦୦
୫.	ଗୁହାଳ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ	ଟ.	୧,୫୦୦.୦୦
	ସମୁଦାୟ ଖର୍ଚ୍ଚ	ଟ.	୧୮,୪୮୦.୦୦
	ବା	ଟ.	୧୮,୫୦୦.୦୦

ପ୍ରତିଷେଧକ ଟିକା ନିର୍ଘଣ୍ଟ

କ୍ର.ସଂ.	ରୋଗର ନାମ	କେବେ ଦିଆଯାଏ	ରୋଗ ପ୍ରତିରୋଧକ ଶକ୍ତି ରହିବାର ସମୟ	କେଉଁ ପ୍ରକାରର ପଶୁଙ୍କୁ ଟୀକା ଦିଆଯିବ
୧.	ସାହାଣା	ଅପ୍ରେଲ୍ ରୁ ଜୁନ୍ ଅକ୍ଟୋବର ରୁ ଡିସେମ୍ବର	ବର୍ଷରେ ଦୁଇଥର	୩ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବୟସର ବାଛୁରୀ, ଗୋରୁ, ମଇଁଷି
୨.	ବଜବଜିଆ	ଅପ୍ରେଲ୍ ରୁ ଜୁନ୍ ଅକ୍ଟୋବର ରୁ ଡିସେମ୍ବର	ବର୍ଷରେ ଦୁଇଥର	୨ ମାସରୁ ୩ ବର୍ଷ ବୟସର ବାଛୁରୀ, ମଇଁଷି ବାଛୁରୀ
୩.	ଗୋମଡକ	ବର୍ଷର ସବୁ ସମୟରେ	ବର୍ଷରେ ଥରେ	୨ ମାସ ଓ ତଦୁର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବୟସର ଗୋରୁ ଓ ମଇଁଷି
୪.	ଫାଟୁଆ	ବର୍ଷରେ ଥରେ	ବର୍ଷରେ ଥରେ	୨ ମାସ ଓ ତଦୁର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବୟସର ଗୋରୁ ଓ ମଇଁଷି
୫.	ପ୍ଲିହା ଜ୍ୱର	ବର୍ଷର ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ--	ବର୍ଷରେ ଥରେ	୨ ମାସ ଓ ତଦୁର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବୟସର ଗୋରୁ ଓ ମଇଁଷି